

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Srovnání současné rodinné politiky České republiky, Německa a Rakouska

Kateřina Nevrlá

Bakalářská práce

2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina NEVRLÁ**

Studijní program: **B6107 Humanitní studia**

Studijní obor: **Humanitní studia**

Název tématu: **Srovnání současné rodinné politiky České republiky,
Německa a Rakouska**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Stručná osnova:

1. úvod
2. současná rodinná politika v České republice
3. současná rodinná politika v Německu
4. současná rodinná politika v Rakousku
5. možnosti do budoucnosti; konkrétní příklady a možnosti pro Českou republiku, v čem by se mohla inspirovat rodinnou politikou Německa či Rakouska
6. závěr

Moje komparativní práce si klade za cíl srovnat rodinnou politiku ve 3 vybraných zemích Evropské Unie – konkrétně České republiky, Německa a Rakouska a zdůraznit silné stránky jednotlivých politik a uvést příklady, kdy by se Česká republika mohla inspirovat u našich sousedních zemí a naopak.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Krebs, V. Sociální politika. ASPI Praha 2005.

Munková, G. a kol. Sociální politika v evropských zemích. Karolinum Praha, 2004.

Syrovátka, T. Česká sociální politika na prahu 21. stol.: Efektivnost, selhávání, legitimita. Masarykova Univerzita Brno, 2000.

Rodinná politika Spolkové republiky Německo (expertíza). VÚPSV Bratislava, 1991.

Brdek, M. a kol. Trendy v evropské sociální politice. ASPI Praha, 2002.

Brdek, M.; Jírová, H. Sociální politika v zemích EU a ČR. Codex Bohemia Praha, 1998.

Matějková B., Paloncyová J. Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I. VÚPSV, 2003.

Matějková B., Paloncyová J. Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II. VÚPSV, 2004.

<http://www.obcinst.cz/clanek.asp?id=804>

http://www.obcinst.cz/Newsletter/RP1+2_07.pdf

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Adriana Sychrová

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Rydl, CSc.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 23. 6. 2009

Kateřina Nevrlá

ANOTACE

Práce se věnuje srovnání současné rodinné politiky České republiky, Německa a Rakouska. V první kapitole jsou definovány pojmy, které se k dané problematice vztahují. Další tři kapitoly se postupně věnují rodinným politikám jednotlivých států. Každá z těchto kapitol se zabývá demografickou situací daného státu, legislativou, sociálním zabezpečením, systémem dávek, daňovým systémem na podporu rodin a službami péče o děti. Za každou kapitolou následuje shrnutí a směr vývoje současné rodinné politiky daného státu.

KLÍČOVÁ SLOVA

rodinná politika, rodina, slučitelnost profesních a rodinných rolí, podpora rodiny, finance, systém dávek

TITLE

The Comparison of Current Family Policy in the Czech Republic, Germany and Austria

ANNOTATION

The work focuses on a comparison of family policy, the Czech Republic, Germany and Austria. In the first chapter are the terms that apply to the issue. Another three chapters gradually pay national family policies. Each of these chapters deals with the demographic situation of the State, legislation, social security, system of benefits, tax system to support families and child care services. Each chapter is followed by a summary of current trends and family policies of the State.

KEYWORDS

family policy, family, compatibility of profession and family parts, subvention of family, finances, system of benefits

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat paní Mgr. Adrianě Sychrové za odborné vedení bakalářské práce a poskytnutí cenných rad, které jsem využila při její tvorbě.

Obsah

ÚVOD	3
1. VYMEZENÍ RODINNÉ POLITIKY	4
1. 1. Definice rodinné politiky.....	4
1. 2. Cíle rodinné politiky.....	6
1. 3. Objekty rodinné politiky.....	6
1. 4. Modely rodinných politik.....	7
1. 5. Rodinná politika v rámci Evropské Unie	9
2. RODINNÁ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY	10
2. 1. Demografická situace v České republice	11
2. 2. Financování.....	13
2. 3. Legislativa vážící se k rodinným vztahům.....	14
2. 4. Slučitelnost profesních a rodinných rolí.....	15
2. 5. Finanční podpora rodiny	18
2. 5. 1. Systém sociálního pojištění	18
2. 5. 1. 1. Dávky nemocenského pojištění vztahující se k rodině.....	19
2. 5. 2. Systém státní sociální podpory	22
2. 5. 2. 1. Dávky státní sociální podpory závislé na výši příjmu.....	23
2. 5. 2. 2. Dávky státní sociální podpory nezávislé na výši příjmu.....	26
2. 5. 3. Systém dávek sociální pomoci.....	30
2. 6. Podpora rodiny v daňové politice.....	31
2. 7. Další formy finanční podpory rodin ve veřejném sektoru	32
2. 8. Instituce péče o děti	33
2. 8. 1. Služby péče pro děti do tří let věku	34
2. 8. 2. Služby péče pro děti předškolního věku	34
2. 8. 3. Služby péče pro děti mladšího školního věku.....	34
2. 9. Prorodinný balíček – soubor prorodinných opatření.....	35
2. 9. 1. Otcovské	36
2. 9. 2. „Míniškolka“	36
2. 10. Koncepce rodinné politiky	38
2. 11. Shrnutí.....	40

3. RODINNÁ POLITIKA NĚMECKA	42
3. 1. Demografická situace	43
3. 2. Instituce	44
3. 3. Sociální zabezpečení	45
3. 3. 1. Rodičovství z pohledu sociálního zabezpečení	46
3. 1. 1. 1. Mateřství a nemocenské pojištění	46
3. 3. 1. 2. Rodičovství a sociální pojištění	47
3. 4. Daňový systém a jeho vazba na podporu rodin	52
3. 5. Bytová politika	53
3. 6. Služby péče o děti.....	54
3. 7. Shrnutí.....	55
4. RODINNÁ POLITIKA RAKOUSKA	56
4. 1. Demografická situace	56
4. 2. Sociální zabezpečení a daně.....	57
4. 3. Legislativa	58
4. 4. Dávky podporující rodiny.....	58
4. 5. Daňová podpora	64
4. 6. Služby péče o děti.....	66
4. 7. Zapojení různých sektorů	67
4. 8. Shrnutí.....	69
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
PŘÍLOHY	74

Úvod

Problematika rodinné politiky mě zaujala v předmětu Sociální politika, který jsem v rámci mého studia absolvovala, a začala jsem se o ni podrobněji zajímat. Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala srovnání současné rodinné politiky tří zemí; České republiky, Německa a Rakouska, a to ze dvou důvodů. Tím prvním je geografická a kulturní blízkost zemí, protože srovnávat lze sice všechno, ale domnívám se, že srovnání zemí, které jsou nám kulturně i historicky relativně blízké a známé, je pro čtenáře zajímavější a druhý důvod je zcela praktický, a sice, že v případě potřeby jsou pro mě data a informace v původním jazyce dostupné a srozumitelné.

Rodinná politika je téma samo o sobě velice rozsáhlé a zpracovat ho celé pro každou ze tří vybraných zemí je v rámci omezeného rozsahu této práce nemožné. Proto se po obecném úvodu zaměřím především na finanční podporu rodin, konkrétně na typy dávek v jednotlivých státech, a dále na možný vývoj a perspektivy do budoucna. Nepředkládám zde však úplný a vyčerpávající přehled všech dávek, nýbrž přehled nejdůležitějších a nejvýraznějších dávek s důrazem na jejich aktuálnost.

První kapitola seznamuje čtenáře s definicí základních pojmů, které se k dané problematice vztahují. Druhá kapitola se zabývá rodinnou politikou České republiky, německá rodinná politika je obsahem třetí kapitoly a čtvrtá kapitola se věnuje rodinné politice Rakouska. Na začátku každé z těchto kapitol je ještě stručně zmíněna demografická situace dané země z důvodu její vazby na rodinnou politiku. Závěrečnou kapitolu tvoří hodnocení a porovnání.

Informace pro tuto práci čerpám z odborných publikací (zejména Krebs, Matějková a Paloncyová, Vančurová) a oficiálních internetových zdrojů – webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Spolkového ministerstva rodiny, seniorů, žen a mládeže Německa (*Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend Deutschlands*) a Spolkového ministerstva pro hospodářství, rodinu a mládež Rakouska (*Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend Österreichs*).

Cizojazyčné materiály získané z oficiálních webových stránek německého a rakouského ministerstva jsem překládala sama, přičemž názvy jednotlivých dávek podporující rodiny se shodují s názvoslovím, které je použito ve studii doc. Ing. Aleny Vančurové, Ph.D. *Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy*.

1. Vymezení rodinné politiky

V této kapitole se budu zabývat vymezením základních definic rodinné politiky a rodiny. Také se budu věnovat cílům, objektům a modelům rodinné politiky a v závěru stručně zmiňuji rodinnou politiku v rámci Evropské unie.

1. 1. Definice rodinné politiky

V odborné literatuře se s jednotnou definicí rodinné politiky nesečkáváme, nalézáme zde však několik alternativ definice rodinné politiky.

„**Rodinná politika** je součást veřejné politiky přesahující oblast tradičního úzkého vymezení sociální politiky. **Moderní rodinnou politikou** rozumíme vědomé a cílené působení veřejných institucí na právní, ekonomický a sociální stav rodiny, na její členy a její prostředí. Ve většině evropských zemí je právě tato politika v současnosti chápána i prakticky realizována jako podpora poskytovaná rodinám s dětmi v rámci systému sociální politiky (pojištění, daně, dávky, služby apod.).“¹

Podle Lamperta „rodinná politika znamená soubor opatření a nástrojů, pomocí nichž nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která má pro společnost nepostradatelnou funkci.“²

Národní zpráva o rodině³ vymezuje rodinnou politiku jako „soubor činností a opatření státu (resp. orgánů veřejné moci), která vědomě směřují k uznání a podpoře výkonu rodinných funkcí ve společnosti včetně finanční i nefinanční kompenzace nákladů na ně vynaložených, a to při současném vymezení sociálních forem, na něž se tato opatření vztahují.“

Účelům této bakalářské práce nejlépe vyhovuje vymezení rodinné politiky jako soubor opatření a nástrojů s cílem chránit a podporovat rodinu.

---

¹ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. Pedagogická fakulta, 2005. s. 59

² LAMPERT, H. *Lehrbuch der Sozialpolitik*, citováno dle MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných zemích s ohledem na situaci v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 11

³ *Národní zpráva o rodině* [online]. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2009-03-12] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf> s. 12

Vymezení rodiny

Nejednoznačné není jen vymezení rodinné politiky, ale i vymezení samotného pojmu rodina. V jednotlivých vědních oborech se setkáváme s různými definicemi v závislosti na metodologických postupech a oblasti výzkumu. Nabízím několik definic rodiny, vhodných pro naše účely.

Dle Giddense⁴ „rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“

„Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Tímto způsobem osobitě zabarvuje to nejpodstatnější, co dítěti předává – sociální dovednosti, bez kterých se ono v dospělosti neobejde.“⁵

„V moderní rodinné politice je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s dítětem nebo dětmi, příp. jednoho rodičů s dítětem nebo dětmi.“⁶

Národní zpráva o rodině⁷ definuje rodinu v nejširším pojetí jako „celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity.“

Lze konstatovat, že všechny tyto i ostatní definice mají většinou společné tyto prvky: rodinu jako skupinu osob žijících společně, ve které jsou rodiče (resp. dospělé osoby) odpovědní za výchovu dětí, jsou nositelé biologické, sociální, ekonomické a výchovné funkce.

Nejčastěji se rozlišují **rodiny nukleární**: dospělé osoby a jejich děti (vlastní či adoptivní), žijící ve stejné domácnosti a **rodiny rozšířené**: součástí mohou být prarodiče, bratři a sestry s rodinami, tety a strýci atd.

---

⁴ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. s. 156

⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. s. 8

⁶ KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. s. 348

⁷ *Národní zpráva o rodině* [online]. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2009-03-12] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf> s. 9

1. 2. Cíle rodinné politiky

„V zásadě je hlavním cílem rodinné politiky v moderních státech **zmírňování narůstajících nákladů rodin** při opatrování mladé generace realizací principu především sociální solidarity, principu sociální spravedlnosti a principu sociální garance.“⁸

V Národní koncepci rodinné politiky⁹ je základní cíl definován takto: „Vytvořit všestranně příznivější společenské klima a podmínky pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování partnerských a rodičovských plánů. Respektovat přitom diferencované zájmy a potřeby různých rodinných typů a členů rodin.“

Dále jsou zde zmíněny ještě odvozené obecné cíle a odvozené specifické cíle. Mezi odvozené obecné cíle patří např. koncepce a rozvoj rodinné politiky jako dlouhodobé společenské aktivity, která je koordinována veřejnou správou za účasti občanského sektoru, komerčního sektoru, odborníků, médií a široké veřejnosti. K odvozeným specifickým cílům patří např. koncipovat rodinnou politiku tak, aby rodiny mohly mít tolik dětí, kolik si přejí v době, kdy chtějí.

Knausová (2005) uvádí jako konkrétní cíle rodinné politiky:

- zmírnění narůstajících nákladů rodin při péči o děti,
- posílení společenské vážnosti manželství a rodiny,
- ochrana svobodného rozvoje osobnosti v rodině,
- zlepšení podmínek pro optimální vývoj dětí.

1. 3. Objekty rodinné politiky

Rodinná politika se orientuje na všechny typy rodin. Dunovský (1999) definuje podle funkčnosti rodiny sledovaného dítěte čtyři typy rodin: funkční, problémové, dysfunkční a afunkční.

---

⁸ KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. s. 352

⁹ *Národní koncepce rodinné politiky* [online]. Praha: MPSV, 2005. [cit. 2009-03-14] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf> s. 9

Dle Knausové (2005) se mezi objekty rodinné politiky řadí:

- lidé, kteří se připravují na partnerský vztah, život a následné rodičovství;
- jednotlivci, kteří se nacházejí ve specifické rodinné situaci, např. pracující ženy-matky, děti určené k adopci, nastávající svobodné matky, osamělí staří lidé apod.;
- všechny rodiny bez rozdílu nebo rodiny vymezené nějakou univerzální charakteristikou, např. rodiny s nezaopatřenými dětmi;
- rodiny sociálně potřebné, např. rodiny na hranici chudoby, s nezaměstnaným členem, sociálně izolované apod.;
- rodiny sociálně patologické, charakterizované výskytem násilí, zneužíváním či týráním dětí, zanedbáváním výchovy a péče o děti, alkoholismem rodičů, rozpadem partnerského vztahu;
- rodiny se specifickou potřebou pomoci, např. rodiny se členem se zdravotním postižením, rodiny se seniorem, rodiny přistěhovalců apod.

Nejvýznamnější podporu mají obvykle rodiny, ve kterých jsou ekonomicky závislé děti.

1. 4. Modely rodinných politik

Protože samy definice a obsah rodinné politiky jsou nejednoznačné, je též vymezení typů rodinné politiky problematické. Typologií rodinné politiky existuje několik.

Krebs (2007) uvádí tři modely rodinných politik:

1. Liberální model předpokládá zodpovědnost občana za jeho rozhodnutí a státní podporu garantuje pouze rodinám s nejnižšími příjmy. Role státu jako subjektu rodinné politiky v liberálním modelu je výrazně doplněna aktivitami nestátních subjektů.
2. Sociálně tržní model, který vychází z předpokladu, že sociální potřeby rodiny by měly být uspokojovány na základě pracovních výkonů a státní podpora se poskytuje na základě testování příjmů rodin. Ačkoliv stát hraje v tomto modelu významnou roli, je zde prostor i pro působení nestátních subjektů.
3. Univerzalistický model, který zahrnuje státní podporu většiny nebo všech rodin nezávisle na tom, zda jsou sociálně potřebné. Tento model je založen na redistribuci s dominantní úlohou státu a potlačení nestátních subjektů v podpoře rodin.

Mezi nejvíce citované patří Esping-Andersenova typologie sociálních států, založená na tom, do jaké míry snižuje stát závislost občana na trhu práce. S daným typem sociálního státu je úzce spjat i typ rodinné politiky.

Tabulka č. 1: **Modely sociálního státu a typy rodinné politiky**

Typ „státu blahobytu“	liberální (anglosaský)	sociálně-demokratický (skandinávský)	konzervativní (bismarckovský)	prorodinný (latinský)	postsocialistický
obecné rysy	úloha trhu je prvořadá; pomoc státu náleží jen nejvíce potřebným; minimální stupeň přerozdělování zdrojů	sociální práva každému; stát zajišťuje práci tam, kde není v soukromém sektoru; zavedené vysoké daně a vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	profesní sdružení zajišťují základní sociální práva; vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	diferenciace podle ekonomické aktivity; neexistuje definice minimální mzdy	vysoký stupeň přerozdělování zdrojů, postupný přechod od státního paternalismu k systému pomoci jen potřebným
efekt na sociální strukturu	existuje nerovnost mezi chudými a bohatými; zavedeno soukromé pojištění	univerzalismus, solidarita, společnost rozšířena na úroveň střední vrstvy, zavedeno univerzální sociální pojištění	hierarchie ve společnosti, loajalita; stát podporuje zajištění minimální životní úrovně	hierarchie ve společnosti, loajalita	postupná diferenciac
podpora rodiny	není stanovena výše minimální mzdy ovlivňující životní minimum; odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a soukromých institucích	plošné základní dávky rodinám; vysoké ostatní sociální dávky; dlouhá rodičovská dovolená; rozvinutý systém institucí péče o děti	tradiční rodina je základním prvkem sociální struktury, živitel je hlavním zdrojem příjmů; méně rozvinutý systém péče o děti	nízká úroveň dávek, malá pomoc státu rodinám v péči o děti	vysoká zaměstnanost žen, dlouhá rodičovská dovolená, rozvinutý systém péče o děti, nárok na sociální dávky testovaný, jejich výše často nemotivuje k pracovnímu zapojení
ovlivňování gender vztahů	nevměšování se	politika rovnosti pohlaví, podpora dvouprůmového rodinného modelu	tradiční jednokariérový model	tradiční jednokariérový model	dvouprůmový model rodiny
síť státních institucí péče o děti	málo rozvinutá	velmi rozvinutá	velmi rozvinutá	málo rozvinutá	rozvinutá
forma rodinných dávek	daňové úlevy	univerzální nárokové dávky	dávky, odpočty z daní	dávky, odpočty z daní	především dávky
populační politika	neutrální	child-friendly policy	často propopulační cíle	neutrální	často propopulační cíle
stát	Austrálie, Kanada, USA, Japonsko, Velká Británie, Švýcarsko	Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko	Německo, Rakousko, Belgie, Irsko, Francie, Lucembursko, Nizozemsko	Španělsko, Řecko, Itálie, Portugalsko	Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko

Zdroj: Matějková, Paloncyová¹⁰

¹⁰ MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: VÚPSV, 2004. [cit. 2009-03-14] Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf> s. 11

1. 5. Rodinná politika v rámci Evropské Unie

Jak uvádí Krebs (2007), je rodinná politika i v rámci Evropské Unie v kompetenci jednotlivých států. Její obsah není na nadnárodní úrovni přesně vymezen, i když je chápána a uplatňována jako soubor praktických opatření zaměřených na podporu rodiny.

V evropské sociální politice se rodiny týká řada dokumentů, které upravují postavení rodiny, sociální práva, sociální ochranu, rovnost, boj proti sociálnímu vyloučení apod.

Jak lze nalézt v Národní zprávě o rodině (2004), jsou to především:

- *Komunitární charta základních sociálních práv pracovníků* z r. 1989, upravující pravidla pro zajištění rovnosti žen a mužů, zabezpečení pracovních podmínek a sociálních práv zaměstnanců a jejich rodin v rámci volného pohybu pracovních sil atd.
- *Dohoda o sociální politice* (později zakotvena přímo v textu Smlouvy o založení ES v Amsterdamu), týkající se cílů ve sféře sociální ochrany a podpory rovnosti žen a mužů, při jejichž realizaci mají členské státy spolupracovat.
- *Doporučení Rady o konvergenci cílů a politik sociální ochrany* z r. 1992, které se věnuje mj. zabezpečení dostatečné sociální ochrany rodiny a matek.
- *Dohoda o sociální politice, Zelená kniha – Evropská sociální politika, Bílá kniha – Evropská sociální politika: dokumenty nelegislativní povahy zdůrazňující význam sociální politiky v integračním procesu.*
- *Evropský sociální program* obsahující priority sociální politiky do dalších let.

V posledních letech se také stále častěji diskutuje o harmonizaci rodinného práva v Evropské unii. Avšak rodinné právo je oblastí, která podstatnou měrou spoluutváří národní identitu jednotlivých členských zemí. Možnost uskutečnění této harmonizace je, vzhledem k odlišnosti podob rodinného práva a rámcových východisek v různých státech, které vycházejí z náboženské a kulturní tradice, v podstatě nemožná.

2. Rodinná politika České republiky

Česká republika patří dle Esping-Andersenovy typologie k tzv. postsocialistickému typu sociální, resp. rodinné politiky. Tvorba a realizace rodinné politiky náleží do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, konkrétně pak do sekce sociální a rodinné politiky, která řídí odbor rodiny a dávkových systémů, odbor sociálních služeb a sociálního začleňování, odbor posudkové služby a odbor sociálního pojištění. V širším slova smyslu však spadá problematika rodiny také do kompetence některých dalších útvarů orgánů státní správy, které se zabývají oblastmi se vztahem k rodině. Jedná se o resort zdravotnictví, resort školství, mládeže a tělovýchovy a resort místního rozvoje. V rámci krajů spadá rodinná problematika do kompetence odborů sociálních věcí a zdravotnictví, v rámci obcí je rodinná problematika většinou v kompetenci odborů sociálních věcí.

Multidisciplinární charakter rodinné politiky často vedl k úvahám o jejím samostatném institucionálním zajištění, jak je běžné v řadě evropských zemí. Toto řešení by přineslo výhody ve formě posílení vědomí o významu rodiny a snaze státu o její podporu ve společnosti a nevýhody ve formě odříznutí od některých významných nástrojů rodinné politiky v sociální oblasti.

Obecně lze říci, že rodinná politika úzce souvisí s demografickou politikou a s demografickou situací daného státu. Jednotlivá opatření často reagují na vývoj dané populace a společnosti. Proto věnuji následující podkapitulu demografickému vývoji v České republice v posledních letech.

Data a informace pro následující kapitolu čerpám zejména z materiálů Českého statistického úřadu (ČSÚ) a z oficiálních stránek Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) České republiky.

2. 1. Demografická situace v České republice

V 90. letech došlo dle údajů ČSÚ k významným změnám demografických procesů. Nejvýraznější a nejvíce diskutovaný je bezesporu pokles porodnosti a plodnosti. Naopak pozitivně hodnoceno je snižování úmrtnosti, způsobené především poklesem úmrtnosti ve středním a vyšším věku, ale i snížením kojenecké úmrtnosti. Pokles porodnosti a snižování úmrtnosti má za následek zrychlující se proces stárnutí populace. Z hlediska rodinného chování dochází ke změnám procesu sňatečnosti – uzavření prvního sňatku je odkládáno do vyššího věku a častěji je také nahrazováno nesezdaným soužitím. Rozvodovost vykazuje od 90. let rostoucí trend.

Tabulka č. 2: Pohyb obyvatelstva, 1991-2007

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
živě narození	129 354	89 471	92 786	102 211	105 831	114 632
zemřelí	124 290	109 768	108 243	107 938	104 441	104 636
z toho do 1 roku věku	1 343	413	385	347	352	360
sňatky	71 973	53 523	52 732	51 829	52 860	57 157
rozvody	29 366	23 657	31 758	31 288	31 415	31 129
přirozený přírůstek	5 064	-20 297	-15 457	-5 727	1 390	9 996
přírůstek stěhováním	2 876	8 774	12 290	36 229	34 720	83 945
celkový přírůstek	7 940	-11 523	-3 167	30 502	36 110	93 941
počet obyvatel (tisíce k 1.7.)	10 308,7	10 282,8	10 189,4	10 234,1	10 266,6	10 322,7

Zdroj: ČSÚ, 2008

Počet živě narozených dosáhl v roce 2007 více než 114 tisíc, což je nejvyšší počet od roku 1993 (ČSÚ), kdy začal rychlý propad počtu narozených. Tento nárůst lze interpretovat jako sekundární populační vlnu dětí žen narozených během sedmdesátých let dvacátého století. Polovinu nárůstu přitom tvořily druhorozené děti, které se nejčastěji narodily ženám ve věku 29 – 32 let. Hodnota ukazatele úhrnné plodnosti stoupla z 1,33 živě narozených dětí na jednu ženu v roce 2006 na hodnotu 1,44 v roce 2007. Dle údajů ČSÚ se v roce 2008 narodilo 119,6 tisíc dětí, tedy o 4,9 tisíce více než v roce 2007. Průměrný počet dětí narozených jedné ženě tak vzrostl na 1,50.

Z dlouhodobého pohledu však plodnost stále zůstává na nízké úrovni, nezajišťující prostou reprodukci populace. Neustále zvyšující se průměrný věku matek při prvním porodu dosáhl v roce 2007 27,1 let a předpokládá se, že v budoucnu se posune za hranici třiceti let, jak je tomu v zemích západní Evropy. Kojenecká úmrtnost s hodnotou 3,1 ‰ v roce 2007 řadí Českou republiku mezi demograficky vyspělé státy. Pokles úmrtnosti je spojen se zvýšeným zájmem o zdraví a kvalitní zdravotní péči. Jak ukazují statistiky ČSÚ, dosáhla rozvodovost v roce 2008 rekordní hodnoty – 49,6 ‰ manželství skončilo rozvodem.

Tab. č. 3: **Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 1991-2007**

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
úhrnná plodnost	1,86	1,13	1,17	1,28	1,33	1,44
průměrný věk matek při prvním porodu	22,4	24,6	25,6	26,6	26,9	27,1
podíl narozených mimo manželství (%)	9,8	20,6	25,3	31,7	33,3	34,5
průměrný věk ženy při prvním sňatku	22,3	26,2	27,3	28,1	28,4	28,6
úhrnná rozvodovost (%)	24,7	32,5	45,7	47,3	48,7	48,7
naděje dožití při narození-muži	68,2	71,4	72,1	72,9	73,4	73,7
naděje dožití při narození-ženy	75,7	78,1	78,5	79,1	79,7	79,9
kojenecká úmrtnost (‰)	10,4	4,6	4,1	3,4	3,3	3,1

Zdroj: ČSÚ, 2008

Dle Krebse (2007) dokládají demografické projekce další stárnutí populace, které se zrychlí v intervalu 25 až 30 let a pokud zde nebude dostatečný imigrační příliv, začne docházet k výraznějšímu úbytku obyvatel. Projekce se shodují v tom, že v polovině tohoto století bude česká populace jedna z nejstarších v Evropě. S dalším stárnutím bude narůstat zatížení produktivní generace a generace starých (ekonomicky neaktivních) se stane závislou na generaci mladých (ekonomicky aktivních), což může negativně působit i uvnitř rodiny.

2. 2. *Financování*

Financování rodinné politiky vždy souvisí s modelem sociálního státu, který určuje, do jaké míry stát participuje na podpoře rodiny. Všeobecná tendence se projevuje v ustupování od univerzálního systému přerozdělování k systému založenému na zvýšené redistribuci a rozšíření testovaných dávek.

Prostředky na sociální ochranu pocházejí ze tří hlavních zdrojů:

1. daně,
2. příspěvky na sociální pojištění (od zaměstnanců i zaměstnavatelů),
3. jiné zdroje.

„Míru financování sociální politiky lze vyjádřit podílem příslušných státních výdajů na hrubém domácím produktu (HDP), přesněji řečeno podílem výdajů na sociálně-zdravotní systém z HDP.“¹¹

Tabulka č. 4: **Podíl výdajů na sociální systém z HDP (v %) za rok 2005**

Země	% z HDP
Francie	29,2
Rakousko	27,2
Dánsko	26,9
Německo	26,7
Itálie	25
Polsko	21
ČR	19,5
Slovensko	16,6

Zdroj: OECD Factbook 2009

Jak vidíme v tabulce, podíl výdajů na sociální systém z HDP je v České republice ve srovnání s vyspělými evropskými zeměmi (Francie, Rakousko) nižší, z postsocialistických zemí má nižší podíl například Slovensko. Tato skutečnost souvisí s modelem sociálního státu a dokládá snahu západních zemí reagovat na neuspokojivý demografický vývoj dané země.

---

¹¹ MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: VÚPSV, 2004. [cit. 2009-03-14] Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf> s. 23

Obecně lze říci, že financování rodinné politiky souvisí s bohatstvím státu a s jeho ekonomickou situací.

2. 3. Legislativa vážící se k rodinným vztahům

Základním pramenem rodinného práva je Listina základních práv a svobod.

Rodinu a rodinné právo dále upravují:

- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů (složen ze tří částí: první z nich upravuje manželství, druhá vztahy mezi rodiči a dětmi a třetí výživné)
- Úmluva mezinárodní organizace práce č. 102 o minimálních standardech sociálního zabezpečení
- Všeobecná deklarace lidských práv

2. 4. Slučitelnost profesních a rodinných rolí

Jedním z cílů rodinné politiky je dle MPSV umožnit rodičům lepší slučitelnost jejich rodičovské a profesní role v případě, že nechtějí rezignovat ani na své rodičovství, ani na svou profesní realizaci. Při vytváření podmínek k realizaci lepší slučitelnosti profesních a rodinných rolí je však nutné nejen vyvážené zohlednění zájmů rodičů, ale i dětí. Předpokladem lepší slučitelnosti profesních a rodinných rolí je zejména existence opatření pracovní právní povahy a existence finančně a teritoriálně dostupných služeb péče o děti (zejména do tří let jejich věku, předškolního a mladšího školního věku dítěte).

V souvislosti s těhotenstvím, porodem a následnou péčí o dítě existuje v České republice řada opatření směřujících ke zvýšené ochraně a zvýhodnění žen-matek a mužů-otců v pracovních vztazích:

Mateřská dovolená

Zaměstnankyni (matce) náleží dle současné legislativy v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů; porodila-li zároveň dvě nebo více dětí, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Mateřskou dovolenou zaměstnankyně nastupuje zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem. Mateřská dovolená v souvislosti s porodem nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže v žádném případě skončit ani být přerušena před uplynutím šesti týdnů ode dne porodu. Dávka pobíraná při mateřské dovolené se nazývá „Peněžitá pomoc v mateřství (PPM)“.

Rodičovská dovolená

Rodičovská dovolená se poskytuje matce či otci dítěte po skončení výplaty PPM nebo ode dne narození dítěte rodiči, kterému nevznikl nárok na PPM a to vždy pouze na nejmladší dítě v rodině. Rodičovská dovolená nemusí být čerpána vcelku, tzn., že pokud zaměstnankyně/zaměstnanec nastoupí např. v jednom roce dítěte zpět do práce, může až do jeho tří let věku kdykoliv znovu požádat o poskytnutí rodičovské dovolené. Po dobu čerpání rodičovské dovolené má rodič nárok na dávku státní sociální podpory - rodičovský příspěvek dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Společná ustanovení o mateřské a rodičovské dovolené

V době, kdy zaměstnankyně čerpá mateřskou dovolenou, může zaměstnanec čerpat rodičovskou dovolenou. Rodičovskou dovolenou mohou zaměstnankyně i zaměstnanec čerpat současně. Za situace, kdy oba rodiče čerpají rodičovskou dovolenou současně, hmotné zabezpečení nebo dávky přísluší jen jednomu z nich. Ustanovení o mateřské a rodičovské dovolené platí obdobně při převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu.

Mezi další opatření směřujících ke zvýšené ochraně a zvýhodnění žen-matek a mužů-otců v pracovněprávních vztazích patří:

- pracovní volno,
- úprava pracovní doby,
- pružná pracovní doba,
- převedení na jinou práci,
- pracovní cesty a přeložení,
- zákazy některých prací,
- přestávky ke kojení.

Práce na částečný úvazek

Pro lepší slučitelnost rodinného a pracovního života je velmi významná i možnost pracovat na částečný úvazek při rodičovské dovolené. V rámci sladění profesního a rodinného života je třeba podporovat zaměstnavatele, aby umožnili svým zaměstnancům využívat takové formy práce, které jim lépe umožní harmonizovat pracovní a rodinné povinnosti. K nim patří částečné úvazky, sdílená pracovní místa, homeworking (teleworking) a pružná pracovní doba. Tato alternativa je výhodná pro všechny zúčastněné, zaměstnanec (muž nebo žena) neztrácí kontakt se zaměstnavatelem, nadále udržuje sociální kontakty na pracovišti a protože zaměstnání v podstatě neopustí, nedojde ke ztrátě orientace v oboru, jako např. po tříleté pauze, kdy byl zaměstnanec doma s dítětem na rodičovské dovolené.

Česká republika má ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie velmi nízký podíl počtu částečných pracovních úvazků, jak potvrzuje následující tabulka.

Tab. č. 5: Podpora částečných pracovních úvazků

Země	% částečných úvazků
Nizozemsko	34,5
Rakousko	27,9
Velká Británie	23,3
Dánsko	19,6
Francie	12,9
Polsko	11,5
ČR	3,5
EU 25	19,0

Zdroj: MPSV, 2008

Zvláště markantní je tento údaj u kategorie žen ve věku 20 – 49 let s dětmi mladšími 12 let, údaje uvádějí procento zaměstnaných žen v této kategorii celkem, a v tom procento částečných úvazků.

Tab. č. 6: Podíl zaměstnaných žen ve věku 20 – 49 let s dětmi mladšími 12 let

Země	Celkem úvazků (v %)	Částečně (v %)
Holandsko	69,6	54,7
Německo	60,0	35,1
Rakousko	72,1	32,3
Belgie	67,5	27,2
ČR	54,1	3,9
EU 25	60,4	22,7

Zdroj: MPSV, 2008

2. 5. Finanční podpora rodiny

Finanční podpora je jednou z důležitých forem podpory rodiny a v moderním pojetí je chápána jako kompenzace nákladů života v rodině či jako ocenění výkonu rodinné funkce. V České republice existují tři okruhy finanční podpory rodin probíhající formou přerozdělení příjmů směrem ke společensky žádoucím skupinám domácností. První okruh je tzv. přímá finanční podpora, která má podobu dávek plynoucích ze sociálního zabezpečení, druhým způsobem podpory je tzv. nepřímá podpora uskutečňovaná daňovými opatřeními na podporu rodiny a třetí okruh se týká ostatních forem podpory rodiny finančního charakteru ve veřejném sektoru.

V České republice tvoří systém sociálního zabezpečení tři pilíře:

1. Systém sociálního pojištění, jehož základním cílem je vyrovnat změny v příjmové situaci jedince během jeho života a jeho použití reaguje na určitou sociální událost (těhotenství, stáří či invaliditu atd.).
2. Systém státní sociální podpory, jenž je konstruován jako systém sociálního přerozdělování ve prospěch osob ve společensky uznávaných sociálních situacích, především pak rodin s dětmi.
3. Systém sociální pomoci, jehož smyslem je pomoci formou dávek a sociálních služeb občanům, kteří se ocitli ve stavu hmotné či sociální nouze.

2. 5. 1. Systém sociálního pojištění

Právní úpravu organizace a provádění, sociálního zabezpečení obsahuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1992. Sociální zabezpečení podle tohoto zákona zahrnuje nemocenské pojištění zaměstnanců a osob postavených jim v tomto pojištění na roveň, nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných, a důchodové pojištění.

2. 5. 1. 1. Dávky nemocenského pojištění vztahující se k rodině¹²

Od 1. ledna 2009 je nemocenské pojištění upraveno novým zákonem, a to zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Z nemocenského pojištění se i nadále poskytují 4 druhy peněžitých dávek, a to:

- nemocenské,
- peněžitá pomoc v mateřství,
- ošetrovné,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství.

Nemocenské pojištění

Nemocenské se dle nového zákona vyplácí vždy až od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti, a to za kalendářní dny. Po dobu prvních 14 kalendářních dnů bude zaměstnanec, kterému trvá pracovní vztah zakládající účast na nemocenském pojištění, zabezpečen náhradou mzdy, kterou bude poskytovat zaměstnavatel. Náhrada mzdy náleží za pracovní dny a to při dočasné pracovní neschopnosti od 4. pracovního dne.

Výše nemocenského nově činí

- 60 % denního vyměřovacího základu od 15. do 30. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti,
- 66 % od 31. do 60. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti,
- 72 % od 61. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti.

Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství se i nadále vyplácí od vzniku sociální události, a to za kalendářní dny. Základní podmínky nároku na tuto dávku zůstaly zachovány. V den, od něhož je dávka přiznávána, musí trvat účast na nemocenském pojištění nebo ochranná lhůta a v posledních dvou letech před tímto dnem musí trvat účast na nemocenském pojištění po dobu aspoň 270 dnů.

---

¹² Dostupné na: MPSV. *Dávkový systém nemocenského pojištění* [online]. [cit. 2009-03-27] Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7>>

Nový zákon umožňuje střídání matky dítěte s jejím manželem či otcem dítěte v péči o dítě, a to na základě písemné dohody, přičemž každý z nich má při této péči o dítě nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství po dobu a za podmínek stanovených zákonem o nemocenském pojištění. Střídání se umožňuje od počátku 7. týdne ode dne porodu a četnost střídání omezena není. V případě střídání v péči o dítě se zastaví výplata peněžité pomoci v mateřství matce a začne se vyplácet tato dávka muži z jeho nemocenského pojištění, pokud splňuje podmínky nároku na její výplatu, a naopak.

U žen, jejichž pojištěné zaměstnání skončilo v době těhotenství, činí ochranná lhůta pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství tolik kalendářních dnů, kolik činilo toto jejich poslední zaměstnání, maximálně však 180 kalendářních dnů.

Výše PPM činí 70 % denního vyměřovacího základu.

Tab. č. 7: Porovnání výše peněžité pomoci v mateřství v roce 2008 a od ledna 2009 za měsíc (30 kalendářních dnů)

měsíční hrubá mzda	2008		2009	
	PPM v Kč	podíl k hrubé mzdě (v %)	PPM v Kč	podíl k hrubé mzdě (v %)
10 000	6 840	68	6 930	69
15 000	10 230	68	10 380	69
20 000	12 750	64	13 830	69
25 000	14 370	57	16 980	68
30 000	14 370	48	19 050	64
35 000	14 370	41	21 120	60
40 000	14 370	36	22 350	56
45 000	14 370	32	23 370	52
50 000	14 370	29	24 390	49
55 000	14 370	26	25 440	46
60 000	14 370	24	26 460	44
65 000	14 370	22	27 510	42
70 000	14 370	21	28 560	41
75 000	14 370	19	28 890	39
80 000	14 370	18	28 890	36

Zdroj: MPSV, 2008

Ošetrovné

Ošetrovné se vyplácí od vzniku sociální události, a to za kalendářní dny.

Na ošetrovné (dříve podpora při ošetrování člena rodiny) má nárok zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu, že musí ošetrovat nemocného člena domácnosti nebo pečovat o zdravé dítě mladší 10 let, protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno (z důvodu havárie, epidemie, jiné nepředvídané události), dítěti byla nařízena karanténa, nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla.

Zaměstnanec nemůže uplatnit nárok na ošetrovné na dítě, na které již (zpravidla) druhý z rodičů uplatnil nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo rodičovský příspěvek.

Nově se umožňuje přiznat při splnění stanovených podmínek při jedné potřebě ošetrování (péče) ošetrovné postupně dvěma osobám.

Výše ošetrovného činí 60 % denního vyměřovacího základu.

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (VPTM) se i nadále vyplácí od vzniku sociální události, a to za kalendářní dny.

VPTM se vyplácí těhotným zaměstnankyním za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci, nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu, ve stanovených případech se vyplácí též matkám po porodu při převedení na jinou práci.

Při souběhu nároků na tutéž dávku z více zaměstnání zakládajících účast na nemocenském pojištění se poskytne ze všech zaměstnání pouze jedna dávka, která se vypočte z příjmů dosažených ve všech těchto zaměstnáních.

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného).

2. 5. 2. Systém státní sociální podpory¹³

Rodinou se pro účely státní sociální podpory rozumí soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti. Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání, nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let. Rodina může pobírat více dávek současně.

Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Podle tohoto zákona se poskytují následující dávky:

- přídavek na dítě,
- rodičovský příspěvek,
- sociální příplatek,
- příspěvek na bydlení,
- dávky pěstounské péče,
- porodné,
- pohřebné.

Tab. č. 8: Předpokládaný finanční dopad změn ve státní sociální podpoře a sociální péči na státní rozpočet (v mil. Kč) v roce 2008

Navrhované úpravy	2006	2007	2008		
	skutečnost	schválený rozpočet	současná právní úprava	po realizaci úprav	úspora
Výdaje na SSP	34 051	54 439	56 256	48 017	- 8 238
v tom					
přídavek na dítě	11 033	10 789	10 225	7 436	- 2 799
sociální příplatek	4 418	4 727	4 839	4 346	- 493
rodičovský příspěvek	13 526	29 598	31 247	27 350	- 3 897
porodné	1 591	1 856	1 849	1 298	- 551
příspěvek při převzetí dítěte	10	12	10	10	0
příspěvek na školní pomůcky	65	79	84	0	- 84
pohřebné	513	530	515	100	- 415

Zdroj: MPSV, 2007

¹³ Dostupné na: MPSV. *Dávky státní sociální podpory* [online]. [cit. 2009-03-31] Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>

2. 5. 2. 1. Dávky státní sociální podpory závislé na výši příjmu

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem **do 2,4násobku životního minima**. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte.

Tab. č. 9: Výše přídavku na dítě měsíčně v Kč od 1. 1. 2008

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě v Kč měsíčně
do 6 let	500
6 – 15 let	610
15 – 26 let	700

Zdroj: MPSV, 2007

Životní minimum je minimálně společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Životní minimum je stanoveno v zákoně č. 110/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Tab. č. 10: Částky životního minima od 1.1.2007 (platí i od 1.1.2009) v Kč za měsíc

Člen domácnosti	Částka
pro jednotlivce	3126
pro první osobu v domácnosti	2880
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2600
pro nezaopatřené dítě ve věku	
- do 6 let	1600
- 6 až 15 let	1960
- 15 až 26 let	2250

Zdroj: MPSV, 2009

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

Diskuze

Přídavek na dítě je výše definován jako základní dlouhodobá dávka poskytovaná rodinám s dětmi, avšak faktem je, že přídavek na dítě pobírá v současnosti pouze málo rodin. Pokud je přídavek na dítě základní dávkou finanční podpory v rámci rodinné politiky, domnívám se, že by tato dávka měla být netestovaná, tzn. měla by náležet všem rodičům s nezaopatřenými dětmi do 26 let bez ohledu na výši příjmu rodiny. Přídavek na dítě v této podobě je spíše forma sociální pomoci nízkopříjmovým rodinám s dítětem než ocenění výchovné role rodiny a poskytnutí příspěvku na výchovu dítěte. Podle MPSV dostávají přídavky na děti v evropských zemích (vyjma Itálie, Portugalska, Španělska, České republiky a Slovinska) všechny rodiny a přídavky na děti jsou významnou rodinnou dávkou a nástrojem rodinné politiky státu. Rodinné přídavky existují dle právních předpisů ve všech zemích Evropské unie, podmínky pro jejich vyplácení se však liší, stejně jako délka, po kterou rodiče dostávají přídavek na dítě.

Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečením jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje.

Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy dítě je dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří let jejich věku, nebo rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia.

Tab. č. 11: Sociální příplatek

Úplná rodina (oba rodiče) s počtem nezaopatřených dětí	Životní minimum rodiny	Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na sociální příplatek od 1. 1. 2009 (2,0násobek životního minima rodiny)
jedno do 6 let	7 080	14 160
dvě 5, 8 let	9 040	18 080
tři 5, 8, 12 let	11 000	22 000
čtyři 5. 8. 12. 16 let	13 250	26 500

Zdroj: MPSV, 2007

Příspěvek na bydlení

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

2. 5. 2. 2. Dávky státní sociální podpory nezávislé na výši příjmu

Rodičovský příspěvek

Podmínky čerpání rodičovského příspěvku se k 1. 1. 2008 změnilly. Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodičovský příspěvek je stanoven ve třech výměrách daných v pevných měsíčních částkách - **zvýšené** (11 400 Kč), **základní** (7 600 Kč) a **snížené** (3 800 Kč).

Rodič si může zvolit čerpání rodičovského příspěvku po dobu **dvou, tří nebo čtyř let**. Volbou doby čerpání si rodič zároveň volí i k ní příslušnou výši příspěvku, a to:

- **rychlejší čerpání** rodičovského příspěvku – po peněžité pomoci v mateřství (dále jen PPM) ve zvýšené výměře (11 400 Kč) do 24 měsíců věku dítěte; o tuto formu čerpání však může požádat pouze rodič, který má nárok na PPM ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den;
- **klasické čerpání** - po PPM v základní výměře (7 600 Kč) do 36 měsíců věku dítěte; o tuto formu čerpání může požádat pouze rodič, který má nárok na PPM;
- **pomalejší čerpání** - po PPM nebo od narození dítěte (nevznikl-li nárok na PPM) v základní výměře (7 600 Kč) do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře (3 800 Kč) do 48 měsíců věku dítěte.

Tab. č. 12: Čerpání rodičovského příspěvku

Forma čerpání rodičovského příspěvku	Věk dítěte				
	0 týdnů až 22 týdnů	22 týdnů až 21 měsíců	21 měsíců až 24 měsíců	24 měsíců až 36 měsíců	36 měsíců až 48 měsíců
rychlejší čerpání	PPM	zvýšená výměra	zvýšená výměra		
klasické čerpání	PPM	základní výměra	základní výměra	základní výměra	
pomalejší čerpání (po PPM)	PPM	základní výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra
pomalejší čerpání (nárok na PPM nevznikl)	základní výměra	základní výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra

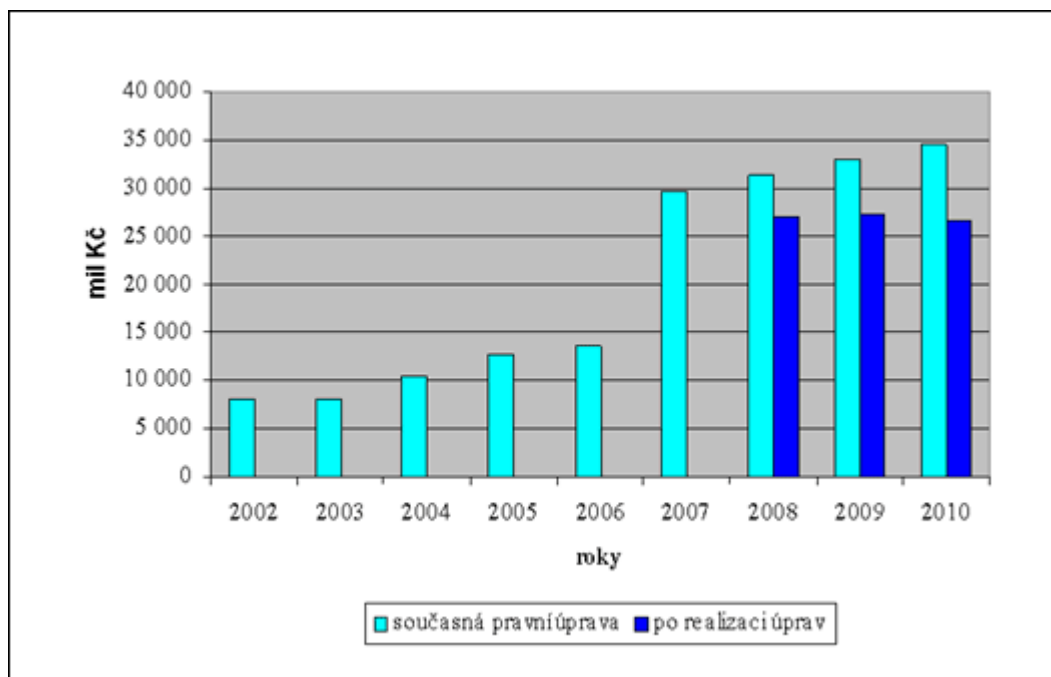
Zdroj: MPSV, 2008

O vybranou dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku musí rodič písemně požádat příslušný úřad státní sociální podpory na předepsaném formuláři.

Příjem rodiče není testován, rodič může být výdělečně činný, aniž ztratí právo na pobírání rodičovského příspěvku.

Graf č. 1: Porovnání vývoje nákladů na rodičovský příspěvek

Zdroj: MPSV, 2007

Diskuze

Ačkoli je nový systém vyplácení rodičovského příspěvku na první pohled velice flexibilní a vstřícný, a umožňuje vybrat si délku rodičovské dovolené i výši rodičovského příspěvku, jen malé procento žen splní podmínky pro přiznání zvýšeného rodičovského příspěvku, protože podmínka pro toto čerpání je odvozena od peněžité pomoci v mateřství, která musí činit minimálně 380 Kč/den. Pokud žena před pobíráním dávek PPM pobírala nemocenskou (např. z důvodu rizikového těhotenství), byla již na rodičovské dovolené s mladším dítětem nebo byla studentkou, částky PPM 380 Kč/den není schopna dosáhnout, což je zcela jistě diskriminující. Domnívám se, že pokud je systém vyplácení rodičovského příspěvku koncipován tak, že hlásá možnost volby, pak by tato volba měla být umožněna všem bez omezujících podmínek pro přiznání.

MPSV uvádí pro základní orientaci v rozložení jednotlivých variant čerpání rodičovského příspěvku informaci o průměrných počtech příjemců rodičovského příspěvku za rok 2008, ve členění podle jednotlivých výší příspěvku a věku dítěte. Tato statistika dokazuje, že rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře pobírá pouze malé procento rodičů.

Tab. č. 13: Statistika volby délky čerpání rodičovského příspěvku za rok 2008

Výše příspěvku	Věk dítěte (v letech)				
	0 až 1	1 až 2	2 až 3	3 až 4	4 až 7
Zvýšená výměra	4 216	1 157	0	0	0
Základní výměra s volbou	40 443	72 831	23 029	0	0
Základní výměra bez volby	37 467	29 366	382	740	2 442
Snížená výměra	0	5 890	68 676	70 516	0

Zdroj: MPSV, 2009

Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat a které je svěřené do pěstounské péče. S výjimkou sociálního příplatku může pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod.

Systém státní sociální podpory rozlišuje tyto dávky pěstounské péče:

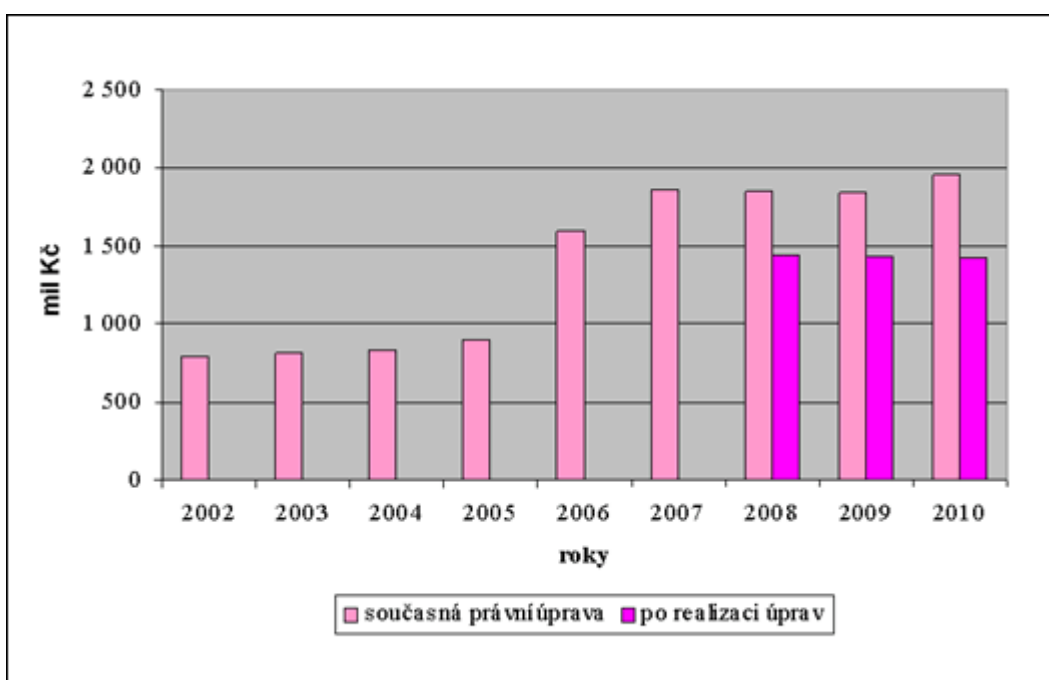
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- odměna pěstouna ve zvláštních případech,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na nákup motorového vozidla.

Porodné

Jednorázová dávky, kterou se matce přispívá na náklady, související s narozením dítěte. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Výše porodného činí od 1. 1. 2008 13 000 Kč na každé narozené dítě.

Graf č. 2: Porovnání vývoje nákladů na porodné

Zdroj: MPSV, 2007

Pohřebné

Na pohřebné má nárok osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky. Jedná se o případy, kdy náklady na tuto událost významně zatíží rozpočet rodiny pečující o nezaopatřeně děti.

Výše pohřebného je od 1. 1. 2008 stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

2. 5. 3. Systém dávek sociální pomoci

Dávky sociální pomoci jsou upraveny vyhláškou MPSV ČR č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Systém pomoci v hmotné nouzi je moderní formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení a vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá.

Jde v zásadě o stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (vlastní prací, uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.

Dávkami, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi, jsou:

1. příspěvek na živobytí,
2. doplatek na bydlení,
3. mimořádná okamžitá pomoc.

O dávkách pomoci v hmotné nouzi rozhodují a vyplácejí je pověřené obecní úřady.

2. 6. Podpora rodiny v daňové politice

Základní myšlenkou daňové podpory rodin je ponechání více finančních prostředků v rodinném rozpočtu, dalším cílem je motivace k zaměstnání alespoň jednoho člena rodiny, který pak může využít poskytovaných výhod. V současnosti jsou formou daňové podpory rodiny dva standardní odpočty od základu daně.

Typy daňových zvýhodnění podle Národní zprávy o rodině (2004):

1. **Daňové zvýhodnění na vyživované dítě žijící s poplatníkem v domácnosti** – s účinností od 1. 1. 2005 byla nezdanitelná část základu daně na vyživované dítě nahrazena daňovým zvýhodněním na vyživované dítě žijící s poplatníkem v domácnosti, které se na rozdíl od nezdanitelné části základu daně odčítá přímo od vypočtené daně nebo u zaměstnanců od vypočtené zálohy na daň v jednotlivých kalendářních měsících. Daňová úleva spočívá ve snížení vypočtené daně (u zaměstnance měsíční zálohy na daň) o stanovenou slevu na dani; ročně 10 680 Kč na 1 dítě, tj. měsíčně 890 Kč na 1 dítě. V případě, že je u poplatníka s nižšími příjmy vypočtená daň nižší než částka daňového zvýhodnění, má poplatník nárok na vyplacení daňového bonusu a to do výše min. 100 Kč, max. 52 500 Kč za rok, tj. min. 50 Kč, max. 4 350 Kč měsíčně. Aby poplatník daňového bonusu dosáhl, musí být ekonomicky aktivní, tj. poplatník má ve zdaňovacím období zdanitelné příjmy alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy platné k počátku kalendářního roku nebo při zdanění měsíční mzdy příjem ve výši alespoň poloviny minimální mzdy (pro rok 2009 platí minimální mzda 8 000 Kč, polovina je pak 4 000 Kč).
2. **Odpočet na manžela či manželku** – na manžela/manželku ve společné domácnosti, který/á nemá vlastní příjem vyšší než 68 000 Kč za kalendářní rok, lze žádat odpočet daně, který činí ročně 28 840 Kč.

Dříve existovala ještě tzv. daň ze společného základu daně manželů, cílem tohoto opatření bylo zmírnit dopad daňové progresy na celkovou daňovou povinnost jejím zprůměrnováním. Pozitivní vliv společného zdanění na celkovou daňovou povinnost vzrůstal s rozdílem mezi příjmy manželů, tzn. čím větší rozdíl mezi příjmy obou manželů, tím vyšší daňové zvýhodnění při společném zdanění manželů oproti samostatnému zdanění příjmů každého

z nich) – tento typ daňového zvýhodnění byl zrušen k 1. 1. 2008 z důvodu zrušení daňových pásem a zavedení jednotné 15% daně z příjmu.

2. 7. Další formy finanční podpory rodin ve veřejném sektoru

Tento druh podpory je charakteristický především pro sféru využití volného času a v případě využívání dopravních prostředků. Poskytování rodinných slev na nejrůznějších místech není legislativně upraveno a závisí pouze na přístupu jednotlivých poskytovatelů služeb. Analýza tohoto druhu podpory je komplikována skutečností, že v České republice neexistuje jednotná databáze institucí, které poskytují rodinám slevy a jiná zvýhodnění.

Slevy poskytované v dopravě

Železniční dopravu v České republice provozuje firma České dráhy, a. s., která nenabízí žádnou slevu přímo podmíněnou rodinným stavem. Rodiny však mohou využít slev, které jsou dostupné i ostatním cestujícím při splnění požadovaných podmínek.

Možnosti využití slev v železniční dopravě:

- SONE + 150 Kč - jednodenní síťová jízdenka pro 2 až 5 cestujících (max. 2 dospělí) na sobotu a neděli platná ve 2. vozové třídě všech osobních a spěšných vlacích Českých drah. Za cenu 450 Kč je jízdenka platná ve 2. vozové třídě všech vlaků ČD.
- Skupinová sleva - pro 2. až 30. spolucestujícího. První a druhý cestující získá slevu 25 % z obvyčejného jízdného, třetí a každý další cestující do počtu 30 osob získá slevu 50 % z obvyčejného jízdného. Při zakoupení zpátečního jízdného pro skupinu se přizná prvnímu a druhému cestujícímu sleva 25 % ze zpáteční slevy pro cestujícího staršího 15 let, třetí a každý další cestující do počtu 30 osob získá slevu 50 % ze zpáteční slevy pro cestujícího staršího 15 let.
- Zvláštní jízdné (pouze 2. třída, vyjma dětí), žakovská a studentská sleva se poskytuje pouze na cestu do školy
  - děti do 15 let a důchodci: sleva 50 % z obvyčejného jízdného;
  - žáci do 15 let: sleva 65 % z obvyčejného jízdného;
  - žáci 15 až 26 let: sleva 45 % z obvyčejného jízdného.

Možnosti využití slev v autobusové dopravě

Autobusová doprava je v České republice provozována soukromými dopravci, kteří mohou poskytovat širokou škálu slev.

Autobusová doprava poskytuje, stejně jako železniční, žákům a studentům slevu pouze na cestu do školy. Sleva na žákovské jízdné se poskytuje ve výši 37,5 %, sleva na studentské jízdné ve výši 25 %. Slevu v autobusové dopravě lze na určitých trasách získat i s kartou ISIC (např. ČSAD Jablonec nad Nisou, a. s., poskytují na kartu ISIC slevu 10 % z jízdného na dálkových autobusových linkách).

2. 8. Instituce péče o děti

Poskytování plně nebo částečně dotované péče o děti je jedním z důležitých nástrojů rodinné politiky, které umožňují zaměstnaným matkám či otcům vrátit se po rodičovské dovolené zpět do práce a nezaměstnaným uplatňovat příležitost k rekvalifikaci či hledání zaměstnání.

Zřizovatelem těchto státních institucí jsou většinou obce či kraje. Instituce pro děti ve věku od 3 let do dosažení věku povinné školní docházky jsou definována jako zařízení předškolního vzdělávání, která jsou financována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, zřizovatelem (obce) a rodiči.

Instituce péče o dítě jsou jedním z důležitých faktorů ovlivňujících slučitelnost profesního a rodinného života. Pokud nemá rodič zajištěnou péči o dítě, nemůže vykonávat práci.

MPSV rozlišuje služby péče pro děti do 3 let věku, služby péče pro děti předškolního věku a služby péče pro děti mladšího školního věku.

2. 8. 1. Služby péče pro děti do tří let věku

V ČR lze rozlišit mezi třemi typy služeb péče o děti do tří let věku. Prvním typem jsou zdravotnická zařízení typu jesle, druhým soukromá zařízení provozovaná v režimu zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání a třetí skupinu tvoří služby typu "baby-sitting." Tento typ služeb však není v České republice příliš rozvinutý. Otázka zabezpečení péče o děti do 3 let věku v ČR je přitom předmětem poměrně časté mezinárodní kritiky. Nedostatečná kapacita míst v zařízeních pro děti do 3 let věku je závažný problém spojený především s vícerychlostní rodičovskou dovolenou.

2. 8. 2. Služby péče pro děti předškolního věku

Péče o děti starší 3 let je v ČR zabezpečena prostřednictvím husté sítě finančně dostupných mateřských škol, které jsou hojně využívány, nicméně k lepší slučitelnosti profesních a rodinných rolí by napomohlo větší přizpůsobení těchto služeb potřebám rodin s dětmi (např. problematika otevíracích hodin nebo podmínky přijímání dětí do zařízení). Mateřské školy lze rozdělit na mateřské školy zřízené státem, krajem či obcí a mateřské školy soukromé. Oba typy jsou upraveny zákonem č. 516/2004 Sb., školský zákon a vyhláškou č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání.

2. 8. 3. Služby péče pro děti mladšího školního věku

Do této skupiny patří zejména školní družiny a kluby, které rovněž napomáhají zejména rodičům dětí mladšího školního věku skloubit práci a rodinu.

Lze sem vřadit i služby poskytované v režimu volné živnosti "Mimoškolní výchova a vzdělávání" dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

Obecně lze říci, že rodin, které chtějí umístit své dítě v jeslích, mateřských školách či jiných výchovných zařízeních pro děti předškolního věku, přibývá. Navíc zavedený vícerychlostní rodičovský příspěvek vyvolává vyšší potřebu míst pro děti od věku 2 let. Možným řešením tohoto problému by mohla být tzv. „miniškolka“, jeden z návrhů opatření Prorodinného balíčku MPSV.

2. 9. Prorodinný balíček – soubor prorodinných opatření

Rodinná politika je jednou z hlavních vládních priorit. Dne 19. listopadu 2008 schválila vláda materiál předložený ministrem práce a sociálních věcí Petrem Nečasem, který obsahuje sedm různých opatření na podporu rodin s dětmi.

Prorodinné kroky prováděné v rámci této politiky mají směřovat k podpoře vytváření příznivých podmínek pro rodinu „a zaměřují se na oblast finančního zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny, služba péče o děti, podporu zkvalitňování rodinných vztahů a posilování rodičovských kompetencí a dále na oblast podpory rodiny se specifickými potřebami a podpory zapojení a obcí do realizace rodinné politiky.“¹⁴ Cílem není pasivní podpora rodiny, ale odstraňování překážek ztěžujících rodičům snadnější skloubení pracovního a rodinného života. Prorodinný balíček též reaguje na skutečnost, že v České republice na rozdíl od zahraničí v podstatě neexistují prorodinné služby.

Přehled návrhů opatření:

1. Evidovaný poskytovatel vzájemné rodičovské výpomoci
2. Podpora služeb péče o děti v oblasti živnostenského podnikání
3. Poskytování služeb péče o děti na nekomerčním základě – „Miniškolka“
4. Zavedení daňových výhod pro zaměstnavatele poskytující nebo zajišťující svým zaměstnancům péči o děti
5. Poskytování slevy na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
6. Otcovské
7. Změny ve způsobu financování pěstounské péče vykonávané v zařízeních pro výkon pěstounské péče

Vzhledem k omezenému rozsahu mé práce jsem si vybrala dva návrhy opatření, jež rozeberu podrobněji. Celý dokument je k dispozici na webových stránkách MPSV.

---

¹⁴ *Prorodinný balíček – soubor prorodinných opatření*. Praha: MPSV, 2008. [cit. 2009-03-29] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5898/komplet_balik.pdf> s. 3

2. 9. 1. Otcovské

Otcovské je nová dávka nemocenského pojištění, jejímž cílem je podpora aktivního otcovství. Otec může dočasně přerušit výkon své výdělečné činnosti, aby mohl společně s matkou dítěte pečovat o novorozené dítě. Po dobu této péče mu bude poskytována výše uvedená nová dávka nemocenského pojištění.

Otec musí nastoupit na otcovské nejpozději do uplynutí šesti týdnů věku dítěte nebo do 6 týdnů ode dne svěření dítěte do péče nahrazující péči rodičů. Otcovské se poskytuje po dobu jednoho týdne ode dne nástupu na něj. Výše otcovského za kalendářní den činí 70 % denního vyměřovacího základu (stejně jako u peněžitě pomoci v mateřství poskytované muži).

Očekávané roční ekonomické dopady:

- 300 – 400 mil. Kč na otcovské,
- 140 – 160 mil. Kč snížení výběru pojistného na sociální zabezpečení,
- 60 – 80 mil. Kč snížení výběru pojistného na zdravotní pojištění.

2. 9. 2. „Miniškolka“

Možností v rozšíření nabídky péče o děti pro zaměstnané rodiče, kteří preferují individuální péči, nebo v daném místě není jiná služba k dispozici, jsou „miniškolky“.

Tato služba bude poskytována nejčastěji zaměstnavatelem na pracovišti rodiče nebo neziskovými subjekty (např. mateřská centra), obcemi, kraji a církevními právníckými osobami. Miniškolka je službou péče o děti na nekomerčním základě, která není provozována za účelem dosažení zisku a zřizuje se nejvýše pro 4 děti ve věku od 6 měsíců do 7 let, do tohoto počtu dětí se započítávají i vlastní děti pečovatelky ve věku do 7 let věku. V rámci jednoho místa lze zřídit více miniškolek. V zájmu kvality poskytované služby nemá být jejím předmětem pouhé „hlídání“ dětí, ale péče zaměřená na celkový rozvoj dítěte s ohledem na jeho individuální specifika a věk.

Na miniškolky se nevztahují hygienické a prostorové požadavky požadované na provozovny pro výchovu a vzdělávání obecně, jsou požadovány podmínky přiměřené tomuto limitovanému počtu dětí. Zřizovatel hradí náklady na zřízení a provoz miniškolky ze svých prostředků (nově daňově uznatelné náklady), rodiče přispívají na úhradu nákladů na provoz

miniškolky dle dohody se zřizovatelem. Tato péče o dítě je doplňkem péče rodinné, není její náhradou a musí odpovídat věkovým a individuálním zvláštnostem dítěte, svým uspořádáním se tato péče co nejvíce přibližuje životu dítěte v rodině.

Diskuze

V souvislosti s Prorodinným balíčkem se rozpoutala diskuze hodnotící navrhovaná opatření. Dávka otcovské je veřejností přijímána vesměs pozitivně, může pomoci podpořit větší zapojení mužů do péče o děti a zlepšit tím stabilitu a funkčnost rodiny i napomoci vytvořit pevnější vztah otec-dítě.

Miniškolky oproti tomu vyvolávají protichůdné reakce. Kritizován je především fakt, že dokument blíže nespécifikuje výchovu a vzdělávání, které má miniškolka poskytovat i skutečnost, že se na miniškolky nevztahují hygienické, prostorové a personální podmínky požadované po zařízeních pro výchovu a vzdělávání. Dále se řeší nutnost pedagogického vzdělání osoby, která by o děti pečovala a také skutečnost, že by se mohla sejít skupina dětí s velkými věkovými rozdíly.

Otázkou je, zda osoba, která by o děti v miniškolce pečovala, nutně musí mít pedagogické vzdělání. Lze konstatovat, že např. žena, která sama vychovala tři děti, by mohla nabídnout dítěti dostatečnou péči, výchovu i vzdělání i bez pedagogického vzdělání. Domnívám se, že by tolik nevadilo, pokud by se sešla skupina dětí s věkovým rozdílem, protože s těmito věkovými rozdíly se setkáváme i v běžných mateřských školách, které mají pouze jednu třídu a pečují se zde o děti od dvou do šesti let, bez toho, aby tato skutečnost byla vnímána negativně.

2. 10. Koncepce rodinné politiky

MPSV vypracovalo v roce 2005 Národní koncepci rodinné politiky, ve které se zabývá úpadkem a oslabenou soudržností české rodiny, oslabováním funkčnosti a role rodiny, rolemi muže a ženy v rodině atd. s odůvodněním, že rodina není jen soukromou záležitostí rodičů, ale i významným prvkem úspěšného rozvoje společnosti.

Významná část práce je věnována podpoře rodičovství a rodinné soudržnosti, kam patří i problematika postavení otce v rodině, která je v poslední době stále více diskutovaná.

Postavení otce v rodině

Tradiční role otec-živitel a matka-pečovatelka již dávno neplatí. I když se muži v současné době angažují v domácnosti a při péči o děti více, stále ještě je tato oblast doménou žen. Fakt, že se o malé dítě častěji stará matka než otec, je pochopitelný, především z důvodu fyziologických a psychologických předpokladů žen. Výzkumy nicméně dokují, že instinktivní předpoklady k péči o dítě jsou u obou pohlaví stejné. Proto je třeba podporovat větší zapojení mužů do péče o děti, neboť to nejen zlepšuje vztah otec-dítě, ale i pozitivně ovlivňuje stabilitu a funkčnost rodinu.

Národní koncepcie rodinné politiky navrhuje jako řešení zaměřit se tyto dvě oblasti:

1. Vytváření podmínek k většímu zapojení mužů do péče o rodinu.
2. Popularizace angažovanosti mužů v bezprostřední péči o rodinu.

Za realizaci obou těchto navrhovaných opatření zodpovídá MPSV.

Vícedětná rodina

V Národní koncepci rodinné politiky je řešena i problematika rodin se specifickou potřebou, což je například vícedětná rodina (myšlena rodina se třemi a více dětmi). Ty tvoří dle údajů ČSÚ z roku 2001 v České republice 8,3 % všech rodinných domácností s dětmi. Právě tyto rodiny patří v České republice k rodinám nejvíce ohroženým chudobou. Vícedětné rodiny mají vyšší náklady na bydlení, studium dětí, automobil apod. Ve vícedětné rodině navíc obvykle jeden z rodičů (většinou matka) zůstává s dětmi doma, a tudíž je příjem rodiny omezený. Jedním z hlavních důvodů podpory rodiny se třemi a více dětmi je kritický

demografický vývoj. Investice státu do dětí by měla být chápána také jako investice do lidského kapitálu, do budoucího společenského a ekonomického rozvoje.

V rámci rodinné politiky je třeba se zaměřit na tyto oblasti:

1. Výzkum specifických potřeb vícedětných rodin.
2. Finanční kompenzace nákladů vícedětných rodin.

Ačkoliv finanční podpora těchto rodin je důležitý prvek, podpora vícedětných rodin by měla být hlavně komplexní.

Diskuze

Lze konstatovat, že česká rodina slábne. Dochází k oslabování soudržnosti jejích členů, postavení žen a dětí je zranitelnější než dříve. Teprve v posledních letech se začaly prosazovat snahy o změnu tohoto nepříznivého stavu, které motivuje skutečnost, že nesoudržná rodina znamená nesoudržná společnost. Tlak na konzumní orientaci a flexibilní pracovní sílu oslabuje funkčnost rodiny. Postavení žen na trhu práce zůstává i nadále znevýhodněné, role muže jako živitele a otce je oslabená. Příčin tohoto neuspokojivého stavu je mnoho, avšak je třeba jednat a hledat řešení. Atmosféra v naší společnosti nestaví rodinu do popředí, dobrá rodina není už dávno symbolem společenského úspěchu. Je nutné, aby došlo k celkové proměně společenské atmosféry, která by rodinu opět postavila do centra dění a přinesla jí tak zaslouženou pozornost a péči, což souvisí s vytvořením ekonomicky příznivějších podmínek pro rodinu a s prolomením lhostejnosti vůči rodině. Čeho je třeba dosáhnout je v Národní koncepci rodinné politiky relativně podrobně popsáno, zda se to podaří, je otázkou.

2. 11. Shrnutí

Tradiční rodina je nejen v ČR, ale i ve většině ostatních států Evropy vytlačována jinými modely rodinného soužití. Rozvod se stává běžným řešením manželských neshod, rozvádí se téměř každé druhé manželství (v roce 2008 skončilo rozvodem rekordních 49,6 % manželství) a vzrůstá počet párů žijících v nesezdaném soužití.

Ve společenské diskuzi je problematice podpory rodin věnována malá pozornost, stát uspokojivě nezaručuje sociální spravedlnost rodinám, protože nedostatečně kompenzuje finanční i morální náklady, které rodiny investují. Bagatelizování obtíží rodin převažuje nad úvahami o významu rodin a možnostech jejich prosperity.

System finanční podpory u nás zatím jen málo zohledňuje tzv. hodnotu ušlých příležitostí spojenou s péčí a výchovou dětí a nemotivuje rodiče pro narození dítěte vyššího pořadí. Stát finančně podporuje rodiny formou vyplácení dávek a daňových úlev. Pokud je přídavek na dítě charakterizován jako základní dávka rodinné politiky, měla by tato dávka být univerzální, poskytována bez rozdílu.

Jednu z hlavních rolí v problematice fungování rodin hraje slučitelnost profesní a rodičovské role, zejména v rodinách, ve kterých rodiče dosáhli vyššího vzdělání. Řešení tohoto problému je z velké části ponecháno na rodičích, chybí dostatečná legislativní a ekonomická vstřícnost státu a soukromého sektoru. Závažný problém komplikující slučitelnost rodičovské a profesní role je nízká míra využívání práce na částečný úvazek, pružné pracovní doby či práce z domova. Další významný faktor v skloubení pracovního a rodinného života jsou instituce péče o děti. V České republice je nedostatek především státních institucí pro děti do tří let věku.

Podpora rodin ze strany státu, včetně státní správy a samosprávy na úrovni krajů a obcí je na nízké úrovni. Pro úspěšný rozvoj rodinné politiky je třeba zapojit všechny klíčové aktéry (státní správa, samospráva, občanský sektor, odborníci, vzdělávací instituce, média a veřejnost). Za úvahu stojí i vliv médií na vnímání rodiny a možnost využít jejich vliv k posílení role rodiny a zvýšení její společenské prestiže.

Většina mladých rodin se též potýká s finanční nedostupností bydlení a s vysokými náklady na bydlení, což zcela jistě působí negativně na rozhodnutí o založení rodiny.

V budoucnosti se bude Česká republika potýkat se stárnutím obyvatelstva, nárůstem rozvodovosti, rozvojem modálních soužití a neuspokojivým populačním vývojem. Diskriminující faktory v pobírání dávek navíc nepodporují rodiny dostatečným způsobem a nemotivují mladé lidi pro vstup do manželství.

Změny v oblasti rodinné politiky by měly směřovat k sladění pracovního a rodinného života rodičů a k flexibilnímu systému, který by rodičům vycházel vstříc. Řešením by mohlo být zvýšení dostupnosti informací o částečných úvazcích, regionální politika, zavedení nových dávek finanční podpory rodiny či odstranění diskriminujících faktorů ve stávajícím systému dávek.

3. Rodinná politika Německa

Spolková republika Německo je v současnosti největší členskou zemí Evropské unie s nejvyšším počtem obyvatel. Je federativní republikou v čele s prezidentem. Spolkovou republiku Německo tvoří 16 spolkových zemí, které byly sjednoceny v roce 1871. Od 2. světové války byla země více než 40 let rozdělena na východní a západní část, na Německou demokratickou republiku a Spolkovou republiku Německo. Po znovusjednocení v roce 1990 se hovoří o starých spolkových zemích a o nových spolkových zemích. V roce 1949 byla přijata německá spolková ústava, jež tvoří základní právní pramen dodnes.

Pomoc lidem v nouzi formou sociální pomoci a podpory byla v 19. století uskutečňována především církvemi a soukromými společnostmi. Postupně převzaly odpovědnost za sociální pomoc i dobrovolnické organizace a místní úřady. Od 60. let se státní sociální podpora uskutečňuje na principu subsidiarity a vztahuje se na všechny občany (zejména na rodiny, jež si samy nemohou zajistit příjmy na dostatečné úrovni) formou záruky minimálního příjmu. „Při uplatňování každé veřejné, finanční a osobní pomoci platí zásada svépomoci (*Selbsthilfe*) umožňující příjemci žít nezávisle na pomoci ostatních. Dávky sociálního pojištění jsou financovány z daní a z pojistného, které pokrývá převážnou většinu obyvatelstva. Té části populace, kterou pojištění nepokrývá, přináleží v případě sociální potřeby ochrana v systému sociální pomoci. Zdrojem legislativy sociální pomoci je tzv. Kodex sociálních práv (*Sozialgesetzbuch* 1975), identický s právy Evropské sociální charty.“¹⁵

Rodinná politika Německa má určité znaky, kterými se odlišuje od dalších evropských zemí. Současné Německo sestává ze dvou německých států, které poměrně dlouho fungovaly samostatně a v rámci jiného politického režimu, což se promítá i do rodinné politiky současného společného státu. Sloučení obou států znamenalo (ne zcela úplně) přizpůsobení bývalého východního Německa systému západnímu.

V letech 2005 až 2008 prošla rodinná politika v Německu řadou změn. Prioritami německé rodinné politiky se stalo sladění práce a péče o rodinu, posílení role otce při výchově dítěte, podpora manželství a podpora předškolních zařízení.

---

¹⁵ MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I* [online]. Praha: VÚPSV, 2003. [cit. 2009-03-22] Dostupné z: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>> s. 88

V této kapitole čerpám z oficiálních stránek Spolkového ministerstva rodiny, seniorů, žen a mládeže, ze statistik OECD a z publikace Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí ČR *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I.*

3. 1. Demografická situace

Obyvatelstvo západního Německa se v uplynulých 40 letech zvýšilo, příčinou tohoto zvýšení bylo kladné migrační saldo, naopak východní Německo zaznamenalo populační úbytek, celkově se populace Německa zvýšila. Německo se vyznačuje vysokým podílem imigrantů. Ve 2. polovině 20. století se v obou částech země zvyšoval počet rozvádějících se manželství. V obou regionech došlo k prodloužení naděje dožití při narození. Snižující se porodnost a nižší úmrtnost mají za následek stárnutí populace. Německo patří mezi evropské země, kde podíl seniorů již převýšil nejmladší složky populace (Matějková a Palonciová, 2003).

Tab. č. 14: Vybrané demografické ukazatele

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Počet obyvatel (v tisících)	80 014	82 100	82 488	82 469	82 376	82 247
Úhrnná plodnost	1,33	1,36	1,34	1,34	1,33	-
Naděje dožití při narození-muži	72,2	74,8	75,7	76,7	77,2	-
Naděje dožití při narození-ženy	78,8	81	81,3	82	82,4	-
Kojenecká úmrtnost (‰)	6,9	4,5	4,2	3,9	3,8	-

Zdroj: OECD Factbook 2009

Německo vykazuje vysoký průměrný věk ženy při prvním porodu, v roce 2005 to bylo 29,1 let (OECD). Nová proročinná opatření v posledních letech reflektují nízkou stávající porodnost a snaží se ovlivnit její velmi nízké ukazatele. Německo je vyspělá země, která se stejně jako ostatní západní země potýká s nízkou porodností, přechodu k modelu s jedním dítětem, zvyšováním věku žen při porodu prvního dítěte, zvyšováním věku mladých lidí při vstupu do manželství a popularizací nesezdaných soužití. Jako pozitivní lze naopak hodnotit snížení kojenecké úmrtnosti, zlepšení kvality zdravotní péče a prodlužování střední délky života.

3. 2. Instituce

Tvorba a uplatňování německé rodinné politiky spadají pod:

1. Spolkové ministerstvo práce a sociálních věcí (*Bundesministerium für Arbeit und Soziales*):

- nemocenské pojištění,
- tvorba systému financování a organizace sociálního pojištění,
- daňová politika,
- hospodářské vztahy sociální a zdravotní politiky,
- mezinárodní koordinace práva sociálního zabezpečení a smlouvy se zahraničím a sociální kodex práv (*Sozialgesetzbuch*).

2. Spolkové ministerstvo rodiny, seniorů, žen a mládeže (*Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, BMFSFJ*):

- peněžité pomoci rodinám (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, výživné, podpora v mateřství),
- ochrana zájmů rodiny (např. v systému zdanění, příspěvku na bydlení apod.),
- tvorba podmínek pro partnerskou odpovědnost otců a matek vůči rodičovství (rodičovský příspěvek, rodičovské období, rodinně nakloněné pracovní podmínky, denní předškolní péče o děti),
- budování společenského povědomí pomocí modulů posílení rolí otců v rodině, nenásilné výchovy, prevence chudoby, tvorba zázemí pro existenci aktérů rodinné sociální práce (rodinné spolky, rodinné vzdělávání, poradenství, dobrovolnická svépomoc, organizování volnočasových a prázdninových aktivit),
- podpora výzkumu rodinné situace a rozvoje rodin.

3. 3. Sociální zabezpečení

Podle Matějkové a Paloncyové (2003) rozlišuje Německo tři typy sociálního zabezpečení: sociální pojištění, sociální pomoc a sociální odškodnění.

1. Sociální pojištění (*Sozialversicherung*) je tradiční korporalistický systém, jenž poskytuje náhrady příjmů v nemoci, při neschopnosti práce nebo ve stáří. Většina dávek je poskytována formou příspěvku a tyto příspěvkové programy spravují sociální pojišťovací společnosti. Nepříspěvkové programy, určené pro pracovníky ve veřejné správě, soudce a vojáky muži v civilní službě, zajišťují zaměstnavatelé.
2. Sociální pomoc (*Sozialhilfe*) je nejstarší pilíř sociálního zabezpečení, jenž zaručuje potřebnou pomoc a podporu pro jednotlivce. Tento pilíř je založen na principu rovných příležitostí a garantuje pomoc při výchově dětí, vzdělání, profesní přípravě a zaměstnání, poskytuje finanční pomoc rodinám s dětmi, sociální dávky na bydlení, služby pro mládež atd. Sociální pomoc patří do správy úřadů na místní úrovni a je financována za podpory jednotlivých spolkových zemí, hrazena je pak z daní.
3. Odškodnění (*Entschädigung*) poskytuje nepříspěvkovou náhradu škody a vztahuje se k vybraným případům, kdy společnost nese odpovědnost za vojnová zranění či ublížení na zdraví v důsledku trestného činu. Financování odškodnění je rozloženo mezi federální vládu a spolkové země.

3. 3. 1. Rodičovství z pohledu sociálního zabezpečení¹⁶

3. 1. 1. 1. Mateřství a nemocenské pojištění

Peněžitá pomoc v mateřství (*Mutterschaftsgeld*)

Peněžitá pomoc v mateřství se podle vyplácí pojištěným ženám z nemocenského pojištění 6 týdnů před a 8 týdnů po porodu ve výši 100 % čisté mzdy. V případě práceneschopnosti vzniká ženě nárok na nemocenskou dávku. Maximální výměra dávky z nemocenských fondů je stanovena ve výši 13 eur za den, měsíčně pak 390 eur. Rozdíl mezi výměrou a výši čisté mzdy zaměstnankyně je povinen uhradit zaměstnavatel. V případě platební neschopnosti zaměstnavatele je o úhradu možné požádat nemocenské fondy. Zaměstnané ženy nepokryté sociálním pojištěním z nemocenských fondů mají nárok na finanční pomoc od Spolkového fondu „matka a dítě“, ve výši max. 210 eur měsíčně, což je méně než při členství v nemocenských fondech.

Porodné (*Entbindungsgeld*)

Porodné je jednorázová dávka pro ženy bez nároku na peněžitou pomoc v mateřství a vyplácí se ve výši 77 eur. Porodné se nezdaňuje. Věcnou pomoc tvoří zdravotní péče a porodní asistence, domácí péče, podpora rodiny a léčiva.

Uvolnění z práce z důvodu péče o nemocné děti (*Arbeitsfreistellung zur Pflege kranker Kinder*)

Matky a otcové, kteří jsou výdělečně činní a pojištění v nemocenském pojištění, mají nárok na uvolnění z práce, pokud pečují o nemocné dítě do 12 let věku. Každý z rodičů má nárok na 10 dnů pobírání nemocenské dávky za každé dítě ročně, u více dětí ne více než 25 dnů na jednoho rodiče. Rodič žijící samostatně má nárok na 20 dnů ročně, u více dětí max. 50 dnů. V průběhu tohoto období je rodiči vyplácena dávka nemocenského pojištění ve výši 70 % nominální hrubé mzdy za poslední 3 měsíce.

▪ ¹⁶ *Familien – Wegweiser*. [online]. Berlin: BMFSFJ, 2007. [cit. 2009-04-02] Dostupné z: <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/RedaktionBMFSFJ/Broschuerenstelle/Pdf-Anlagen/Familienwegweiser_20-20Staatliche_20Hilfen_20im_20_C3_9_Cberblick,property=pdf,bereich=bmfsfj,sprache=de,rwb=true.pdf>

3. 3. 1. 2. Rodičovství a sociální pojištění

Rodičovské období/rodičovská dovolená (*Elternzeit*)

„Původní rodičovská dovolená (*Erziehungsurlaub*) se začala uvádět od roku 1992 odděleně od rodičovského příspěvku, jelikož se liší délkou jejího trvání.“¹⁷

Rodičovské období dává zaměstnancům a zaměstnankyním možnost věnovat se dětem a zároveň udržovat kontakt se zaměstnáním.

Rodiče mají právo na 36 měsíců rodičovské dovolené. Během tohoto období nesmí zaměstnavatel ze zákona rozvázat s rodičem pracovní poměr. Tento nárok začíná být uplatnitelný v době oznámení o čerpání rodičovské dovolené, nejdříve však 8 týdnů před jejím nástupem. Rozhodnutí, kdo a jak dlouho zůstane doma s dítětem je ponecháno čistě na rodičích. Rodiče se také mohou domluvit a libovolně si rodičovské období mezi sebe rozdělit nebo se mohou rozhodnout pro současnou rodičovskou dovolenou, kdy mohou zůstat doma s dítětem oba rodiče. Se souhlasem zaměstnavatele lze část rodičovského období (max. 12 měsíců) libovolně přesunout na pozdější dobu. Tuto přesunutou část období může rodič čerpat mezi 3. a 8. rokem věku dítěte. Během rodičovského období může rodič provozovat výdělečnou činnost max. 30 hodin týdně, v případě souběžného rodičovského období zůstává 30 hodin týdně pro každého rodiče (celkem 60 hodin týdně). Toto opatření odpovídá přáním mnoha rodičů a zároveň vychází vstříc potřebám zaměstnavatelů.

Rodičovský příspěvek (*Elterngeld*)

Rodičovský příspěvek byl k 1. 1. 2007 změněn zákonem o rodičovském příspěvku a rodičovském období. Změnil se i samotný název této dávky z „*Erziehungsgeld*“ na „*Elterngeld*“. Nárok na rodičovský příspěvek mají rodiče po narození dítěte. Příspěvek se vyplácí po dobu 14 měsíců, rodiče si mohou období strávené s dítětem mezi sebe dle svého uvážení rozdělit. Rodičovský příspěvek mohou obdržet i příbuzní do tzv. třetího stupně (prarodiče, tety a strýcové a sourozenci). To se týká situací jako těžká nemoc či smrt rodičů. I příbuzní musí příp. splňovat podmínky pro získání příspěvku. Rodičovský příspěvek je poskytován ve výši 67 % průměrného čistého příjmu, který pobíral rodič před narozením dítěte, maximálně však 1 800 eur, minimálně pak 300 eur měsíčně. Zákon pamatuje i na

---

¹⁷ MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I* [online]. Praha: VÚPSV, 2003. [cit. 2009-04-02] Dostupné z: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>> s. 96

rodiče s nízkým příjmem. Vydělával-li rodič méně než 1 000 eur měsíčně, může být rodičovský příspěvek poskytnut i ve výši 100 % průměrného čistého příjmu.

Na rodičovský příspěvek mají nárok matky a otcové, kteří:

- o své děti po narození pečují sami,
- nepracují více než 30 hodin týdně,
- žijí v domácnosti se svými dětmi,
- mají trvalé bydliště v Německu.

Mají-li rodiče dvě děti mladší tří let nebo tři děti mladší šesti let, obdrží prémii od 10 % (min. 75 eur) víc na každé dítě.

Přídavek na dítě

V Německu existují v současné době 2 druhy přídavku na dítě, tzv. Kindergeld a tzv. Kinderzuschlag. Vzhledem k tomu, že oba termíny se do češtiny překládají jako „přídavek na dítě“, uvádím u podrobnějšího popisu tohoto přídavku vždy i ekvivalent v němčině.

Přídavek na dítě (*Kindergeld*)

Přídavek na dítě je dle příslušného zákona (*Bundeskindergesetz*) poskytován plošně jako univerzální měsíční náhrada:

- vlastním, adoptovaným anebo závislým dětem daňových poplatníků s trvalým pobytem v Německu do věku 18 let,
- studentům ve fázi přípravy na svoje povolání do věku 25 let,
- mladým lidem evidovaným na úřadu práce jako nezaměstnaní do věku 21 let.

Přídavek náleží osobě, v jejíž péči se dítě nachází. Pokud dítě žije s oběma rodiči, pak si rodiče stanoví, který z nich bude přídavek pobírat. Po dosažení 18 let dítěte je možné žádat o příspěvek pouze v případě, že příjem dítěte nepřesahuje roční příjmovou hranici 7 680 eur, bez ohledu na příjem rodičů.

Přídavek na dítě je vyplácen nezávisle na příjmech rodičů. Jeho výše se odvíjí od pořadí narození dětí v rodině.

Tabulka č. 15: **Výše přídatku na dítě dle pořadí narození od 1. 1. 2009**

Pořadí dítěte	Výše dávky (měsíčně)
První a druhé dítě	164 eur
Třetí dítě	170 eur
Čtvrté a každé další dítě	195 eur

Zdroj: BMFSFJ, 2008

Pro srovnání přídatků na dítě/Kindergeld v letech 2002 až 2008: první, druhé a třetí dítě 154 eur, čtvrté a každé další 179 eur.

Přídavek na dítě (*Kinderzuschlag*)

Přídavek na dítě/Kinderschlag je dávka doplňující přídatku na dítě/Kindergeld a vyplácí se od července 2006 svobodným (myšleno neženatým/nevdaným) dětem v rodinách s nevystačujícími příjmy.

Rodiče mají nárok na přídatku na dítě pro své svobodné děti mladší 25 let, které s nimi žijí ve společné domácnosti v případě, že:

- na tyto děti pobírají přídatku na dítě/Kindergeld,
- měsíční příjem rodičů dosahuje minimální hranice příjmu (od 1. 10. 2008 600 eur pro rodiče, který vychovává dítě sám a 900 eur pro rodiče v případě, že se na výchově podílí oba),
- maximální hranice příjmu není překročena.

Pobírat současně přídatku na dítě/Kinderschlag a podporu v nezaměstnanosti není možné.

Výše přídatku na dítě se odvíjí od příjmu a majetku rodičů a dětí, nejvyšší částka však může být 140 eur měsíčně na 1 dítě. Tento přídatku na dítě/Kinderschlag je vyplácen měsíčně společně s přídatkem na dítě/Kindergeld.

Cílem systému je těmito dávkami (přídatku na dítě/Kindergeld, přídatku na dítě/Kinderschlag a částečný příspěvek na bydlení) pokrýt potřeby dětí.

Další druhy dávek sociální pomoc související s rodinou:

- příspěvek k dosažení standardní úrovně příjmu (*Regelsatz*),
- přídavek na speciální potřeby vybraných skupin (*Mehrbedarfszuschlag*) pro osamělé rodiče, těhotné ženy či starší lidi se sníženou mobilitou,
- záloha výživného na dítě (*Unterhaltsvorschuss*).

Pravidelný příspěvek k dosažení úrovně minimálního příjmu (*Regelsatz*) je určen osobám s příjmem pod hranicí existenčního minima.

Konkrétní výše příspěvku je každoročně k 1.7 valorizována dle přepočtů úrovně čistých příjmů, nákladů na bydlení a spotřebitelských indexů v jednotlivých spolkových zemích.

Od 1. 7. 2008 činí příspěvek k dosažení standardní úrovně příjmů¹⁸:

- pro člena domácnosti a samostatně žijícího 351 eur,
- pro rodinného příslušníka domácnosti:
  - do dovršení 14 let věku 211 eur,
  - po dovršení 14 let věku 281 eur,
- pro rodinné příslušníky domácnosti, manžela nebo životního partnera 316 eur.

Příkladem jednoho z programů sociální pomoci rodině je i přídavek na speciální potřeby vybraných skupin (*Mehrbedarfszuschlag*). Podpora je pojímána jako doplněk příjmu na míru standardní úrovně pomoci (*Regelsatz*):

- ve výši 40 % minimálního příjmu za měsíc osamělému rodiči, který vychovává dítě ve věku do 7 let anebo nejméně dvě děti ve věku do 16 let,
- ve výši 60 % minimálního příjmu za měsíc tomu, kdo vychovává nejméně 4 děti ve věku do 16 let.

---

¹⁸ Dostupné na: Berlin.de *Was beinhaltet der Regelsatz der Sozialhilfe?* [online]. [cit. 2009-03-25] Dostupné z: <<http://www.berlin.de/sen/soziales/sicherung/sozialhilfe/regelsatz.html>>

Záloha výživného na dítě (*Unterhaltsvorschuss*)

Záloha výživného na dítě od státu náleží osamělému rodiči (který žije s dítětem ve společné domácnosti bez partnera), pokud nedostává od nepřítomného rodiče dítěte příspěvek na výživné. Dále se záloha vyplácí také v případě, že výše výživného na dítě od nepřítomného rodiče nedosahuje úrovně životního minima odvozeného od věku dítěte. Záloha na výživné je vyplácena bez ohledu na příjmovou situaci pečujícího rodiče. V případě sporného otcovství má rodič nárok na tuto dávku také, maximálně však po dobu 72 měsíců a do dovršení 12. roku věku dítěte. Platba za zpětné časové období není možná. Dávka se vyplácí měsíčně jako záloha předem.

Od 1.1.2009 stát garantuje příspěvek zálohy výživného dle věku dítěte v následné výši.

Tabulka č. 16: **Záloha výživného na dítě vyplácené měsíčně osamělému rodiči**

Věk dítěte	Výše příspěvku (měsíčně)
0 – 6 let	117 eur
6 – 12 let	158 eur

Zdroj: BMFSFJ, 2008

Výživné (*Unterhalt*)

Příbuzní v přímé linii nesou navzájem zodpovědnost za náklady na živobytí i po zániku manželství. U neplnoletých dětí výživné pokrývá náklady na vytvoření zázemí dítěte, úhradu kapesného a základního školného. Výše výživného se stanovuje z částky životního minima na dítě určitého věku v závislosti na příjmové situaci plátce výživného. Do výše výživného se zohledňuje rovněž odpočet 1/2 výše částky přídatku na dítě. Částka výživného není zákonem stanovena, soudci se však řídí ve většině případů Düsseldorfskými tabulkami.

Manželce po rozvodu náleží ve speciálních případech výživné také. Má formu manželského zaopatřovacího příspěvku (*Familienunterhalt*), jeho výše dosahuje obecně úrovně 3/7 podílu částky vypočtené jako rozdíl příjmů partnerů bez odpočtu přídatku na dítě.

Pro výpočet výživného jsou stanoveny následující procentní sazby dané zákonem.

Tab. č. 17: **Procentní sazba pro výpočet výživného**

Věk dítěte	Procentní sazba (% z měsíčního čistého příjmu)
0 – 6	16 %
6 – 10	18 %
10 – 15	20 %
15 -	22 %

Zdroj: BMFSFJ, 2008

3. 4. Daňový systém a jeho vazba na podporu rodin

Daňová zvýhodnění představují propracovaný a významný způsob podpory rodiny v Německu. Manželé se mohou rozhodnout, zda budou jejich příjmy zdaňovány společně nebo jednotlivě. Daň u společného zdanění manželů se počítá metodou tzv. *splittingu* (příjmy se sečtou a vydělí dvěma, což má za následek zdanění nižší daňovou sazbou). Hlavní nástroj daňového systému jsou odpočitatelné položky.

Odpočitatelné položky za dítě

Odpočitatelnou položku existenčního minima za dítě uplatňují manželé při společném zdanění. U rodičů, kteří jsou rozvedeni, žijí odděleni či u rodičů nemanželského dítěte si může každý z poplatníků uplatnit odpočet v poloviční míře.

Přehled odpočitatelných položek za dítě:

1. Odpočitatelná položka od základu daně za dítě (*steuerliche Kinderfreibetrag*) se uplatňuje do věku 16 let dítěte, příp. 27 let studenta soustavně se připravujícího na budoucí povolání, od 1. 1. 2009 činí 3 864 eur, měsíčně 322 eur.
2. Odpočitatelná položka za péči o dítě, výchovu nebo profesní přípravu dítěte (*Betreuungs-, Erziehungs- oder Berufsausbildungsfreibetrag*), která slouží ke krytí zvýšených nákladů na dítě, ročně činí 2160 eur, měsíčně 180 eur.
3. Odpočitatelná položka za domácnost (*Haushaltsfreibetrag*) byla v roce 2005 zrušena. Její výše činila 2 340 eur v roce 2002 a 1 188 eur v letech 2003 a 2004.
4. Odpočitatelná položka na náklady péče o dítě pro pracující (*Erwerbsbedingte Betreuungskosten*) se vztahuje k nákladům na péči o děti do věku 14 let. Samostatně

vychovávající výdělečně činní a výdělečně činné páry si mohou odpočítat pro své děti do věku 14 let 2/3 nákladů na péči, max. však 4 000 eur pro dítě na rok jako náklady na získání a zajištění příjmů jejich zdanitelného příjmu

5. Odpočitatelná položka na speciální potřeby spojené s profesní přípravou dítěte (*Ausbildungsfreibetrag bei volljährigen Kindern*) se vyplácí pouze studentům starším 18 let, pokud stále tvoří součást domácnosti daňového poplatníka, ročně ve výši 924 eur. Rodičům žijícím odděleně náleží příspěvek ve výši 462 eur ročně.
6. Odpočitatelná položka k ulehčení situace pro rodiče samostatně vychovávajícího dítěte (*Entlastungsbeitrag*) ve výši 1 308 eur ročně (měsíčně 109 eur).

3. 5. Bytová politika

Příspěvek na bydlení (*Wohngeld*)

Příspěvek na bydlení slouží dle Matějkové a Paloncyové (2003) v síti dávek sociální pomoci jako příspěvek k dodatečnému krytí výdajů převyšujících reálné náklady na bydlení a topení. Příspěvek je určen k částečné úhradě nájemného nebo zatížení náklady na vlastnické bydlení.

Výše příspěvku je odvozena od tří faktorů: počtu členů domácnosti, jejich úhrnných příjmů a zatížení domácnosti nájemným. Za úhrnné příjmy se považují hrubé příjmy členů domácnosti po odpočtu příspěvku na nemocenské a zdravotní pojištění, důchodové zabezpečení, plateb výživného či fixní částky za dítě v domácnosti osamělého rodiče či dítě postižené. Rovněž je možné odečíst paušální procentní podíl příjmu (6, 10, 20, 30 %) podle počtu členů domácnosti.

Konstrukce a správa příspěvku na bydlení náleží do kompetencí Spolkového ministerstva dopravy, výstavby a rozvoje města (*Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung*). Za náklady na bydlení se považují vodné, stočné, odvoz odpadu a osvětlení veřejného prostranství. Náklady za topení se do nájemného nepočítají.

Výše příspěvku na bydlení se posléze určuje podle vzorce:

Příspěvek na bydlení $W = 1,08 \cdot (M - (a + b \cdot M + c \cdot Y)) \cdot Y$, kde

M = měsíční zaokrouhlené nájemné nebo zatížení vlastnického bydlení v eurech,

Y = měsíční zaokrouhlený hrubý příjem v eurech,

a, b, c = tabulkově stanovené hodnoty rozlišující počet členů domácnosti.

Výsledná částka nesmí pro uplatnění nároku na příspěvek na bydlení přesahovat měsíční limity vyplácených příspěvků. Limity příspěvků jsou odstupňované podle místně příslušných nájemních tříd 1. - 6., stáří bytové jednotky a počtu členů domácnosti. Příspěvek na bydlení je financován přibližně z poloviny ze spolkového rozpočtu, částečně z rozpočtu zemí.

3. 6. Služby péče o děti

Nabídka center pro děti zahrnuje dětské jesle, školky, družiny a denní mateřská centra. Příslušné poplatky za péči jsou odstupňovány dle příjmu a počtu dětí v rodině. V případě nouze mohou být částečně nebo plně kryty Úřadem pro mládež na místní úrovni (*Jugendamt*). Předškolní zařízení fungují pod záštitou Spolkového ministerstva rodiny, seniorů, žen a mládeže, i když ve skutečnosti je jejich provoz zajištěn na základě kooperace místních úřadů a podniků, rodičovských spolků, společenství církevního typu, občanských sdružení a jiných právnických osob. Od roku 1999 má každé dítě nárok na místo v mateřské škole od dosažení věku 3 let po nástup do školy (Matějková a Paloncyová, 2003).

V Německu je dle MPSV též velmi rozšířená „vzájemná rodičovská výpomoc“ (tzv. *Tagesmutter* nebo *Tagesvater*). Tento typ péče je zde postupně rozvíjen již od 70. let 20. století. V posledních 15 letech je již značně rozvinut, využíván je zejména pro péči o děti do 3 let věku, nejvíce pak mezi 2. a 3. rokem věku dítěte. Hlídané může být max. 5 dětí, výdělek je omezen.

3. 7. Shrnutí

Německá rodinná politika je vzhledem k historickému vývoji státu oproti ostatním zemím Evropské unie specifická. Po sloučení obou států došlo k přizpůsobení systému bývalého východního Německo systému západnímu, i když jisté odlišnosti zde nalezneme dodnes.

Německý systém podpory rodiny formou dávek sociálního zabezpečení a daňových úlev za dítě je považován za velmi štědrý. Legislativa umožňuje slučitelnost profesního a rodinného života a společnou péči o dítě pro oba rodiče. Německá vláda se též snaží o odstranění znevýhodněného postavení žen a aktivní zrovnoprávnění mužů a žen na trhu práce. Míra podpory rodin s dětmi formou přídatku na dítě se od roku 2009 opět zvýšila. Specifickým prvkem německé rodinné politiky je daňové zvýhodňování rodičů.

Německá legislativa zaručuje speciální podporu manželství. Zvýhodnění manželských párů před páry v nesezdaném soužití se projevuje také formou zvýhodněného společného zdanění manželů – metodou splittingu. Splitting je v kombinaci s odpočitatelnými položkami za dítě specifickou formou podpory mezi zeměmi Evropské unie. Odpočitatelné položky jsou oblíbeným nástrojem podpory rodin s dětmi zejména mezi vysokopříjmovými rodinami.

V Německu je také mnohem víc rozvinuta a podporována práce na částečný úvazek (35,1 % práce na částečný úvazek v Německu oproti 3,9 % v České republice).

I přes štědrou finanční a daňovou podporu rodin od státu, mladé lidi rodina neláká. Muži vnímají rodinu jako komplikaci a ženy se obávají, že jim dítě bude překážkou v kariéře. Mladí zakládání rodiny stále více odkládají.

V posledních letech prošla německá rodinná politika výraznými změnami, německá vláda zvýšila výši řady dávek a změnila způsob jejich vyplácení. Otázkou zůstává, jak bude reagovat německá vláda, pokud nově zavedená prorodinná opatření i přes svou výhodnost a atraktivnost nepřimějí mladé rodiny k zakládání rodin a neuspokojivý demografický vývoj tak bude nadále pokračovat.

4. Rodinná politika Rakouska

Rakousko je federativní republika skládající se z 9 spolkových zemí. Přes 70 % obyvatel náleží k římsko-katolické církvi, což také předurčuje určitý konzervatismus země. Rakouský sociální stát je řazen mezi konzervativně-korporativní modely. Tvorbou a uplatňováním rodinné politiky se zabývají Spolkové ministerstvo práce, sociálních věcí a ochrany spotřebitele (*Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz*) a Spolkové ministerstvo pro hospodářství, rodinu a mládež (*Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend, BWFJ*).

Informace pro tuto kapitolu čerpám z oficiálních stránek Spolkového ministerstva pro hospodářství, rodinu a mládež, ze statistik OECD a ze studie MPSV ČR *Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy*.

4. 1. Demografická situace

Lze konstatovat, že demografický vývoj v Rakousku se v mnohém podobá již zmíněnému demografickému vývoji Německa i České republiky. Rakousko se také potýká s typickými problémy vyspělých západních zemí, od nízké porodnosti ke zvyšování věku žen při prvním porodu. V roce 2005 byl průměrný věk ženy při prvním porodu 27,2 roku (OECD). Ze všech tří srovnávaných zemí je však Rakousko jediná země, jejíž populace se dle demografických prognóz nezmenší, ale mírně poroste. Dle těchto předpokladů by měl počet obyvatel Rakouska v roce 2050 dosáhnout počtu 9 127 487 oproti 8 334 325 v roce 2008. Podrobněji viz příloha č. 3.

Tab. č. 18: Vybrané demografické ukazatele

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Počet obyvatel (v tisících)	7 755	7 977	8 084	8 233	8 282	8 315
Úhrnná plodnost	1,51	1,34	1,39	1,41	1,41	-
Naděje dožití při narození-muži	72,3	74,8	75,8	76,7	77,1	-
Naděje dožití při narození-ženy	78,9	80,8	81,7	82,2	82,7	-
Kojenecká úmrtnost (‰)	7,5	4,4	4,1	4,2	3,6	-

Zdroj: OECD Factbook 2009

4. 2. Sociální zabezpečení a daně

Pojmem „sociální zabezpečení“ jsou označována všechna zákonná opatření, která garantují základní pomoc v nepříznivých životních situacích.

Rakouský systém sociálního zabezpečení se dělí na:

- systém sociální pojištění (*Sozialversicherung*)
- systém sociální pomoci (*Sozialhilfe*)

Sociální pojištění

V současné době jsou prakticky všechny skupiny zaměstnanců kryty systémem sociálního zabezpečení, bez ohledu na úroveň jejich příjmů. Výše příspěvků do systému je odvozena od výše příjmů. Pojištění je povinné a pojištěné osoby mají na některé dávky právní nárok, byla-li splněna podmínka vzniku nároku. Systém sociálního pojištění je financován z příspěvků zaměstnavatelů/zaměstnanců a z finančních prostředků vlády.

Sociální pojištění zahrnuje:

- nemocenské pojištění,
- úrazové pojištění,
- důchodové pojištění,
- pojištění v nezaměstnanosti.

Kromě úrazového pojištění, které platí sám zaměstnavatel, se na odvodech podílí zaměstnavatelé i zaměstnanci.

Sociální pomoc

Za poskytování sociální pomoci jsou odpovědny správní úřady jednotlivých zemí. O dávky sociální pomoci se žádá na správním úřadu (*Gemeindeamt*) dle místa pobytu nebo na oddělení sociální pomoci jednotlivých municipalit (*Magistratisches Bezirksamt*). V této souvislosti je třeba upozornit, že na dávky ze systému sociální pomoci se nevztahuje legislativa EU týkající se koordinace systémů sociálního zabezpečení a rozhodnutí o udělení těchto dávek je plně v kompetenci místních úřadů.

4. 3. Legislativa

Mateřská/otcovská dovolená

Mateřská dovolená v Rakousku trvá ze zákona 16 týdnů (8 týdnů před a 8 po porodu), v případě zdravotních komplikací trvá až 20 týdnů. Po dobu mateřské dovolené náleží matce účastné nemocenského pojištění peněžité pomoci v těhotenství a mateřství, kterou vyplácí stát. Matka je po dobu vyplácení peněžité pomoci v těhotenství a mateřství v tzv. ochranné lhůtě, kdy je jí garantován návrat na původní pracovní místo.

Rodičovská dovolená

Rodičovská dovolená v Rakousku trvá standardně 2 roky s tím, že se rodiče mohou po třech měsících střídat a jeden měsíc ji mohou mít společně. Délka rodičovské dovolené se neprodlužuje, pokud oba souběžně pracují na částečný úvazek. V případě osamělého rodiče pracujícího na zkrácený úvazek nebo rodičů, kteří pracují na zkrácený úvazek střídavě se rodičovská dovolená prodlužuje až na 4 roky.

4. 4. Dávky podporující rodiny¹⁹

Hlavním zdrojem financování rodinných dávek je Vyrovnávací fond rodinných nákladů (*Familienlastenausgleichsfonds, FLAF*), jehož příjmy tvoří zejména daně z mezd (příspěvek zaměstnavatelů 4,5 % z objemu mezd, což činí 2/3 vlastních příjmů fondu, ze zdanění příjmů podnikatelů a firem, z příspěvků zemí a dotací z federálního rozpočtu.

Hlavní výdajové položky FLAF jsou rodičovský příspěvek na péči o děti, podpora rodiny, dotace veřejné dopravy pro děti zdarma, příspěvek na umělé oplodnění a financování výzkumu rodiny.

---

¹⁹ Dostupné na: BMWFJ. *Familie und Familienpolitik* [online]. [cit. 2009-03-31] Dostupné z: <<http://www.bmwfj.gv.at/BMWA/Schwerpunkte/Familie/default.htm>>

Hlavní způsoby finanční podpory rodiny jsou:

- peněžité pomoc v těhotenství a mateřství,
- rodinné přídavky,
- příspěvek na péči o děti,
- daňová sleva na dítě,
- speciální daňová sleva na děti pro rodiny pouze s jedním příjmem.

Porodné

Porodné v Rakousku není zavedeno.

Peněžité pomoc v těhotenství a mateřství (*Wochengeld*)

Peněžité pomoc v těhotenství a mateřství se vyplácí během ochranné lhůty, která začíná 8 týdnů před plánovaným porodem a končí 8 týdnů po porodu (v případě předčasného či vícenásobného porodu 12 týdnů po porodu). Při zkrácení ochranné lhůty před porodem se prodlužuje ochranná lhůta po porodu o odpovídající dobu (max. však může činit 16 týdnů). Peněžité pomoc v těhotenství a mateřství se vyplácí ve výši 100 % průměrné čisté mzdy za poslední 3 kalendářní měsíce a je hrazena z nemocenského pojištění.

Podmínkou poskytnutí dávky je předchozí zaměstnání a nemocenské pojištění, v případě nezaměstnaných pobírání podpory v nezaměstnanosti.

Nárok na dávku má ten, kdo se o dítě stará (tedy i adoptivní rodiče).

Zaměstnané ženy nekryté nemocenským pojištěním nebo osoby dobrovolně pojištěné s nízkými příjmy a nízkým placeným pojistným mají nárok na finanční pomoc 7,55 eur (2008) denně. V rámci této dávky se poskytují i věcná plnění (lékařská péče, služby zdravotních sester, léky apod.), které nejsou v seznamu úkonů poskytovaných v rámci zdravotního pojištění.

Rodinné přídavky (*Familienbeihilfe – FBH*)

Rodinné přídavky jsou jedním ze základních pilířů systému rakouské podpory rodin. Mají kompenzovat náklady, vznikající rodičům na základě vyživovací povinnosti vůči jejich dětem.

Tabulka č. 19: Velikost rodinných přídavků v eurech měsíčně

	Do 3 let	Do 10 let	Do 19 let	Do 26 let
1 dítě	105,4	112,7	130,9	152,7
2 děti (+ 12,8 eur za měsíc)	118,2	125,5	143,7	165,5
3 děti (+ 47,8 eur za měsíc)	153,2	160,5	178,8	200,5
4 děti (+ 97,8 za měsíc)	203,2	210,5	228,7	250,5
Každé další dítě (+ 50 eur za měsíc)				
Těžce postižené dítě	138,3 eur měsíčně			
Příplatek (+36,4 eur/měsíc) pro velké rodiny (<i>Mehrkindzuschlag</i>) pro třetí a každé další dítě, pokud byl základ daně rodiny v předchozím roce nižší než 55 tis. eur (2008)	36,4 eur měsíčně na třetí a každé další dítě			

Zdroj: BMWFJ, 2008

Rodinné přídavky se nezdaňují a jsou vypláceny 12x ročně.

13. rodinný přídavek

V listopadu 2008 byl ke stávajícím rodinným přídávkům zaveden ještě tzv. 13. rodinný přídavek. Od roku 2009 se vyplácí společně s běžnými rodinnými přídávky za měsíc září.

Příspěvek na péči o děti (*Kinderbetreuungsgeld – KBG*)

Předpoklady pro nárok na příspěvek na péči o děti:

- nárok na rodinné přídávky,
- trvalé bydliště rodičů a dětí v Rakousku,
- společná domácnost s dítětem,
- pravidelné návštěvy lékaře (*Mutter-Kind-Pass-Untersuchungen*),
- příjmy max. 16 200 eur za kalendářní rok.

Nárok na příspěvek na péči o děti mají i cizinci, při splnění zvláštních předpokladů.

Od 1. ledna 2008 vznikla možnost vybrat si jednu ze tří variant výplaty příspěvku na péči o děti. Zvolenou variantu uvádějí rodiče v žádosti o příspěvek na péči o děti.

Varianta 30 + 6

Výše příspěvku : 14,53 eur denně (okolo 436 eur měsíčně)

Doba pobírání příspěvku: do ukončení 30. měsíce života dítěte, pokud příspěvek pobírá pouze 1 rodič. Při čerpání oběma rodiči se prodlužuje doba pobírání příspěvku na dobu, kterou si domluví oba rodiče, max. však do 36. měsíce života dítěte (1 rodič nemůže nikdy pobírat příspěvek déle než 30 měsíců).

Varianta 20 + 4

Výše příspěvku: 20,80 eur denně (okolo 624 eur měsíčně)

Doba pobírání příspěvku: do ukončení 20. měsíce života dítěte, pokud příspěvek pobírá pouze 1 rodič. Při čerpání oběma rodiči se prodlužuje doba pobírání příspěvku na dobu, kterou si domluví oba rodiče, max. však do 24. měsíce života dítěte (1 rodič nemůže nikdy pobírat příspěvek déle než 20 měsíců).

Varianta 15 + 3

Výše příspěvku: 26,60 eur denně (okolo 800 eur měsíčně)

Doba pobírání příspěvku: do ukončení 15. měsíce života dítěte, pokud příspěvek pobírá pouze 1 rodič. Při čerpání oběma rodiči se prodlužuje doba pobírání příspěvku dobu, kterou si domluví oba rodiče, max. však do 18. měsíce života dítěte (1 rodič nemůže nikdy pobírat příspěvek déle než 15 měsíců).

KBG náleží výhradně nejmladšímu dítěti. Narodí-li se během pobírání KBG další dítě, je vyplácení KBG pro starší dítě přerušeno. Pro nově narozené dítě se vždy musí podat nová žádost o KBG.

Vícenásobný porod

Při vícenásobném porodu náleží KBG zase pouze nejmladšímu dítěti, ostatním dětem náleží nezávisle na zvolené variantě vyplácení KBG jednotný příspěvek ve výši 7,27 eur denně.

Změna varianty KBG

Nezávisle na zvolené variantě vyplácení KBG si mohou rodiče variantu vyplácení KBG 2x libovolně změnit. Zvolená variantu vyplácení KBG však musí být vyplácena vždy min. 3 měsíce vcelku.

Mutter-Kind-Pass

Matka a dítě obdrží „pas“, do kterého se zapisují kontroly u lékaře, které absolvují (5 kontrol matky, 5 kontrol dítěte) pro poskytnutí KBG v plné výši, při neabsolvování těchto kontrol se KBG krátí.

Příplatek

Rodiče s nízkým příjmem, příp. osamělí rodiče mohou zažádat o příplatek ke KBG ve výši 181 eur měsíčně (6,60 eur denně). Jedná se o typ úvěru, který později vrací finančnímu úřadu. Nárok na tento úvěr má osamělý rodič, který pobírá KBG a zároveň nevydělává více než 16 200 eur ročně či jeden z rodičů, pokud nevydělává více než 16 200 eur ročně. Výdělek druhého rodiče je taktéž omezen: při jednom dítěti nesmí vydělávat více než 16 200 eur ročně, při dvou ne více než 20 200 eur ročně, při třech ne více než 24 200 eur ročně atd. Tento úvěr musí být splacen při zlepšení finanční situace rodiny (překročení stanovené roční hranice příjmu), kterou přezkoumává finanční úřad, max. však do ukončení 15. roku života dítěte.

KBG není vyplácen během doby, kdy matka pobírá peněžitou pomoc v těhotenství a mateřství, takže výplata KBG začíná teprve po skončení ochranné lhůty matky, ve které pobírá peněžitou pomoc v těhotenství a mateřství. Je-li peněžitá pomoc v těhotenství a mateřství nižší než KBG, náleží matce vyrovnání tohoto rozdílu.

Příspěvek na umělé oplodnění (*In-Vitro-Fertilisation IVF*)

Od 1. 1. 2000 je z prostředků FLAF a sociálního pojištění financován IVF fond. Protože IVF je velmi nákladné a pro mnoho rodin není umělé oplodnění finančně dostupné, poskytuje IVF fond příspěvek na umělé oplodnění až do výše 70 % všech nákladů.

4. 5. Daňová podpora²⁰

Rakouská politika nabízí velký výběr daňových úlev rodinám.

Odpočitatelná položka na dítě (*Kinderfreibetrag*) - nově od 1. 1. 2009

Odpočitatelná položka na dítě činí 220 eur ročně za dítě. Tuto položku si mohou uplatnit buď oba rodiče nebo pouze jeden z nich. Pokud si ji uplatňují oba rodiče, náleží každému 60 % této položky. Osamělý rodič si také uplatňuje tuto položku ve výši 220 eur, pokud nedostává od druhého rodiče výživné.

Odpočitatelná položka pro osamělého rodiče (*Alleinerziegerabsetzbetrag*)

Tato odpočitatelná položka ve výši 364 eur ročně náleží každému daňovému poplatníku, který nežije déle než 6 měsíců v roce v manželství nebo jiném soužití a který za toto období uplatňuje odpočitatelnou položku na dítě.

Od 1. 1. 2004 nově zavedený přídavek na dítě k odpočitatelné položce pro osamělého rodiče je odstupňován podle počtu dětí:

Pro 1. dítě: 130 eur,

Pro 2. dítě: 175 eur,

Pro 3. a každé další dítě: 220 eur.

Osamělý rodič s jedním dítětem tedy uplatňuje odpočitatelnou položku ve výši 494 eur, rodič se dvěma dětmi celkem 669 eur, rodič se třemi dětmi celkem 889 eur.

Odpočitatelná položka za placení výživného (*Unterhaltsbetrag*)

Rodič, který prokazatelně platí výživné a nepobírá rodinné přídavky, má nárok na odpočitatelnou položku za výživné.

Výše této položky (měsíčně):

- za 1. dítě 29,20 eur
- za 2. dítě 43,80 eur
- za každé další dítě 58,40 eur

Pro srovnání rok 2008: 1. dítě 25,50 eur, 2. dítě 38,20 eur, každé další dítě 50,90 eur.

Odpočitatelná položka za výživné se uplatňuje v rámci daňového přiznání.

---

²⁰ Dostupné na: BMWFJ. *Familienbesteuerung* [online]. [cit. 2009-04-09] Dostupné z: <<http://www.bmwfj.gv.at/BMWA/Schwerpunkte/Familie/default.htm>>

Příspěvek zaměstnavatele na péči o dítě (*Zuschüsse des Arbeitgebers zur Kinderbetreuung*) - nově od 1. 1. 2009

Pro rok 2009 je také zaveden tento nový příspěvek zaměstnavatele na péči o dítě, kdy zaměstnavatel přispívá zaměstnanci na péči o dítě mladší 10 let až do výše 500 eur ročně. Předpokladem pro přiznání této dávky je, že péče o dítě probíhá ve veřejných nebo soukromých zařízeních pro péči o dítě. Příspěvek je vyplácen buď přímo osobě pečující o dítě nebo ve formě poukazu, který může být proplacen pouze v zařízeních pro péči o dítě.

Podmínkou pro nárok na tento příspěvek je, že zaměstnanec pobírá příspěvek na péči o dítě min. 6 měsíců v roce.

Daňová uznatelnost nákladů na péči o děti (*Zuschüsse des Arbeitsgebers zur Kinderbetreuung*) - nově od 1. 1. 2009

Od roku 2009 existuje možnost daňového uznání nákladů na péči o děti. Toto se týká nákladů na jesle, mateřské školy, chůvy, školní družiny nebo internáty až do výše 2 300 eur ročně na 1 dítě do 10 let.

Tuto daňově odpočitatelnou položku si mohou odečíst rodiče, kteří platí daň z příjmu. Nárok na tuto daňovou uznatelnost nákladů na péči o děti mají rodiče, kteří pobírají příspěvek na péči o děti alespoň 6 měsíců v roce.

Rakousko poskytuje daňovou podporu i na tzv. mimořádné výdaje. Tyto výdaje lze uplatnit vůči daňovému základu zaměstnanců, jsou však omezeny na 6 – 12 % hrubých příjmů zaměstnanců dle výše jejich příjmu a toto procento se krátí jednovýdělečným domácím dle počtu dětí. (Vančurová, 2007)

Mezi uznatelné mimořádní výdaje patří např.:

- náklady na narození dítěte,
- náklady na zdravotní péči pro výdělečnou osobu i nevýdělečné rodinné příslušníky,
- náklady na cesty za lékařem,
- náklady na pečovatelky o staré osoby
- náklady na pobyt v domech s pečovatelskou službou,
- náklady na ubytování v sanatoriu, léčbu a dopravní náklady po odečtení úspor na provoz domácností

- náklady na školky, jesle, družiny, denní centra pro děti a pomoc při hlídání dětí v domácnosti.

4. 6. Služby péče o děti

Rakousko podporuje přiměřeně rozsáhlou a kvalitní sítí zařízení pro péči o děti. Důležitější než jejich počet je jejich flexibilita.

MPSV uvádí, že služba Tagesmutter byla v Rakousku zavedena sociální demokracií před více než 30 lety. Denní matky jsou ženy, které se ve své domácnosti pravidelně a za úplatu celoročně věnují dětem od věku nemluvňat až do konce povinné školní docházky (ve Vídni je počet dětí omezen maximálně na 5 u jedné matky). Ve Vídni se stará celkem asi 268 denních matek o přibližně 1 000 denních dětí. Z toho je asi 130 žen v pracovním poměru na plný úvazek. Ve Vídni je 51 % míst, kde se o děti pečuje, v soukromých rukou a město Vídeň jim finančně přispívá.

4. 7. Zapojení různých sektorů

Tab. č. 20: Schéma zapojení sektorů v rakouské politice podpory rodin

Nástroj/fáze politika (RP)	rodinné	Kdo se zapojuje	Podíly sektorů
Ex ante analýzy RP		obvykle nevládní výzkumné instituce a univerzity, mezinárodní instituce	více jak 90 % soukromý sektor, 10 % vláda v rámci ministerstev a zemí
Návrhy RP nebo jejích částí		obvykle vládní sektor – ministerstva a země ve své působnosti	80 %
		zájmové skupiny, univerzity, výzkumné ústavy	20 %
Schvalování RP		vládní instituce	100 %
Realizace dávek RP		vládní instituce	90 %
		zaměstnavatelé (dávky jako náhrady mzdy)	10 %
Realizace daňové podpory RP		vládní instituce – daňová správa	80 %
		zaměstnavatelé (výpočet daně po započtení odpočitatelných položek a slev)	20 %
Poskytování služeb pro rodiny			
- učebnice zdarma		veřejný sektor (federální vláda a země)	100 %
- doprava pro děti zdarma		veřejný sektor (FLAF)	100 %
- péče o děti do 3 let		veřejný sektor (země, obce)	8 – 10 %
		soukromý sektor (obvykle rodiny a blízcí příbuzní)	90 – 92 %

- péče o děti od 3 do 5 let	veřejný sektor (země, obce)	80 – 85 %
	soukromý sektor (obvykle rodiny a blízcí příbuzní)	15 – 20 %
- 350 poradenských center pro rodinu	veřejný sektor (FLAF)	100 %
- F & W Audit	firmy, obce, země, federální vláda	
- péče o seniory	soukromý sektor	80 %
	země a obce	20 %
- zapojení seniorů do společnosti	země a obce	50 %
	soukromý sektor	50 %
Ex post analýzy účinnosti RP	obvykle nevládní výzkumné instituce a univerzity, mezinárodní instituce	více jak 90 % soukromý sektor, 10 % vláda v rámci ministerstev a zemí

Zdroj: Vančurová²¹

²¹ VANČUROVÁ, A. *Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy* [online]. Praha: MPSV, 2007. [cit. 2009-04-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf> s. 90, 91

4. 8. Shrnutí

Demografická situace Rakouska se podobá ostatním západním zemím a země se potýká převážně se stejnými problémy jako tyto země.

Rakousko má, podobně jako Německo, propracovaný systém daňových opatření na podporu rodin s dětmi, za zmínku stojí např. speciální daňová sleva pro rodiny pouze s jedním příjmem. Rakouská daňová politika zaměstnance s dítětem značně zvýhodňuje oproti bezdětnému zaměstnanci a částečně tak kompenzuje jeho zvýšené náklady. Přímá finanční podpora je zajišťována hlavně rodinnými přídavky, které jsou dle věku dítěte odstupňovány do 4 pásem a jejich výše se zvyšuje s počtem dětí. Specifikem rakouské rodinné politiky je 13. rodinný příspěvek, dvouletá rodičovská dovolená a neexistence porodného.

Na hodnocení opatření zavedených k 1. 1. 2009 je ještě brzy, avšak pro rodiny s dětmi je to jistě vítaná pomoc a pro rodiny bezdětné motivace.

Rozsah nelegislativních opatření pro podporu rodiny je v Rakousku obrovský a souvisí s tradičně silným důrazem kladeným na podporu rodin s dětmi. Vláda podporuje zaměstnanost žen a skloubení rodinných podmínek a pracovní kariéry a podporuje zkrácené pracovní úvazky žen s dětmi. Ženy mají práva na zkrácený pracovní poměr do sedmi let věku dítěte, což je užitečné a mnoho žen toto využívá. Rakousko modernizovalo systém státní pomoci rodinám se snahou přejít od systému vyrovnávání zatížení rodin k systému vyrovnání dávek, tento přístup zohledňuje význam rodiny pro společnost jako celek.

Rakouská rodinná politika klade hlavní důraz na sladění pracovních a rodinných podmínek. Prioritami rakouské vlády do budoucna je mimo jiné zvýšení zapojení péče otců do rodičovské péče, péče o děti předškolního věku a péče o děti na školách po výuce, omezení osamělých nezaměstnaných rodičů, zajištění toho, že rodičovství nezlikviduje profesní kariéru rodičů či omezení nerovného zapojení mužů do domácích prací.

Závěr

Na prosperitě rodiny závisí udržitelný rozvoj společnosti, ať už sociální, kulturní nebo ekonomický, a i z tohoto důvodu se rodinná politika v posledních letech dostává stále více do popředí a stává se prioritou ve vládních programech zemí, také tím, že se snaží zvrátit zápornou natalitní křivku a ovlivnit demografickou situaci.

Zkušenosti z evropských zemí ukazují, že rodinná politika státu je účinná, pokud respektuje a rozvíjí sociokulturní potřeby a zájmy svých členů. Zavádění opatření po vzoru jiných zemí by těmto potřebám mělo odpovídat, aby skutečně přinesly zamýšlené efekty a přispěly ke zlepšení celkové prorodinné atmosféry ve společnosti.

Nejen ve všech třech srovnávaných zemích, ale i v ostatních zemích Evropy je model tradiční rodiny vytlačován novými modely rodinných soužití. Prosazuje se tendence vytvářet partnerské svazky bez uzavření manželství a stoupá počet dětí narozených mimo manželství. Téměř každé druhé manželství končí u nás rozvodem a s vysokou rozvodovostí se potýkají i ostatní evropské země.

Současná společnost je označována jako společnost konzumní, postmoderní, informační nebo výkonově orientovaná. S tím souvisí současná nízká porodnost i zvyšování průměrného věku matky při prvním porodu. Profesní uplatnění vyžaduje vzdělání a žena, která se vzdělává, odkládá založení rodiny do pozdějšího věku. Označit tuto skutečnost jako vyloženě negativní či pozitivní nelze, i když předpokládaný posun věku ženy při prvním porodu za hranici třiceti let již sebou nese jistá rizika.

Institucionální zajištění rodinné politiky ve všech třech státech je v kompetenci jednotlivých ministerstev, která spolupracují s ostatními aktéry rodinné politiky. V Německu i Rakousku je tento systém spolupráce propracovaný a kromě státu se do realizace rodinné politiky zapojují i nevládní organizace, zájmové skupiny, obce a samotné rodiny. V České republice bohužel takovýto systém spolupráce zatím chybí, i když ministerstvo již přišlo s doporučením podpory rodiny na úrovni krajů a obcí.

Finanční podpora státu má ve všech třech srovnávaných zemích formu přímé a nepřímé podpory. Každý stát má svůj propracovaný systém podpory, který navazuje na dosavadní vývoj rodinné politiky a jejích nástrojů. Lze konstatovat, že rodinné politiky všech tří států procházejí v posledních letech řadou změn. Jsou zaváděny nová opatření (příspěvek

zaměstnavatele na péči o dítě či daňová uznatelnost nákladů na péči o děti v Rakousku), mění se též systém výplaty dávek či výše jednotlivých dávek. Trendem, se kterým se v rámci jednotlivých rodinných politik setkáváme, je zvyšování jednotlivých dávek (Česká republika – zvýšení peněžité pomoci v mateřství, Německo – zvýšení rodičovského příspěvku a přídatku na dítě, Rakousko – zvýšení jednotlivých odpočitatelných položek) s důrazem na důležitost a význam rodiny ve společnosti. Tyto změny lze označit jako pozitivní, jejím cílem je především zvýšit atraktivitu rodiny pro mladé lidi a ovlivnit nízkou porodnost. Jak však ukazuje příklad Německa, ne vždy je vstřícná rodinná politika zárukou zvýšení porodnosti. Inspirací pro nás by mohl být propracovaný systém daňové podpory v obou státech, za povšimnutí stojí rakouská odpočitatelná položka pro osamělého rodiče.

Důležitým faktorem problematiky skloubení rodinného a profesního života jsou instituce péče o děti. V České republice je nedostatek míst především pro děti do tří let, i když tato problematika je řešena v Prorodinném balíčku. Větší zapojení obcí a zaměstnavatelů by mohl být vhodný krok k podpoře slučitelnosti pracovního a rodinného života. Další vhodný krok je podpora částečných úvazků pro ženy.

Ve srovnání s Německem a Rakouskem nalezneme v české rodinné politice také výhody. Oproti oběma zemím nabízí naše rodinná politika rodičům možnost čerpat rodičovskou dovolenou a pobírat rodičovský příspěvek až po dobu 4 let (Německo 3 roky, Rakousko 2, příp. 4 roky), přičemž délku rodičovské dovolené si volí rodič sám dle svého uvážení. Problém ovšem je, že tato možnost volby není dána všem bez rozdílu a je podmíněna výší předchozího příjmu.

Lze konstatovat, že rodina slábne v důsledku její nízké společenské prestiže. I když je finanční podpora rodiny velmi důležitý prvek, podpora rodiny by měla být uskutečňována komplexně. Komplexní přístup zahrnuje flexibilní rodinnou politiku, dostatečnou podporu rodiny, slučitelnost rodinné a profesní role a posun vnímání rodiny. Lidé založí rodinu, pokud ji založit chtějí a pokud výhody spojené s jejím založením převáží nevýhody. Otázkou je, jak se budou současné rodinné politiky vyvíjet v souvislosti s ekonomickou krizí a se snižováním výdajů státu na sociální politiku.

Závěrem lze říci, že změny a reformy v rodinné politice by měly vycházet vstříc mladým lidem a umožnit rodičům založit rodinu, kdy chtějí, bez toho, aniž by to znamenalo výrazné omezení jejich kariéry či výrazný pokles životné úrovně.

Seznam použitých zdrojů

LITERATURA

- DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
- ECO, U. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4
- KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 85 s. ISBN 80-244-1020-6.
- KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. 503 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
- LIŠKA, V. *Zpracování a obhajoba bakalářské a diplomové práce*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2008. 93 s. ISBN 978-80-86946-64-1.
- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 79 s. ISBN 80-210-3630-3.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- ŠANDEROVÁ, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 209 s. ISBN 80-86429-40-7.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- *Familien – Wegweiser*. [online]. Berlin: BMFSFJ, 2007. 92 s. Dostupné z: <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/RedaktionBMFSFJ/Broschuerenstelle/Pdf-Anlagen/Familienwegweiser_20-_20Staatliche_20Hilfen_20im_20_C3_9Cberblick,property=pdf,bereich=bmfsfj,sprache=de,rwb=true.pdf>
- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I*. [online]. Praha: VÚPSV, 2003. 246 s. Dostupné z: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>>

- MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II.* [online]. Praha: VÚPSV, 2004. 79 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf>
- *Národní koncepce rodinné politiky* [online]. Praha: MPSV, 2005. 59 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>
- *Národní zpráva o rodině* [online]. Praha: MPSV, 2004. 225 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>
- *Prorodinný balíček – soubor prorodinných opatření.* [online]. Praha: MPSV, 2008. 114 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5898/komplet_balik.pdf>
- VANČUROVÁ, A. et al. *Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy.* [online]. Praha: MPSV, 2007. 108 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf>

- <www.berlin.de> *Offizielles Stadtportal der Hauptstadt Deutschlands*
- <www.bmfsfj.de> *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend*
- <www.bmwfj.gv.at> *Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend*
- <www.cd.cz> *České dráhy*
- <www.csad.cz> *BUS portál*
- <www.czso.cz> *Český statistický úřad*
- <www.mpsv.cz> *Ministerstvo práce a sociálních věcí*
- <www.oecd.org> *Organisation for Economic Co-operation and Development*
- <www.sourceoecd.org> *OECD Factbook 2009: Economic, Environmental and Social Statistics*
- <www.vupsv.cz> *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí*
- <<http://portal.mpsv.cz/>> *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí*

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Průměrný věk ženy při narození prvního dítěte, rok 2005

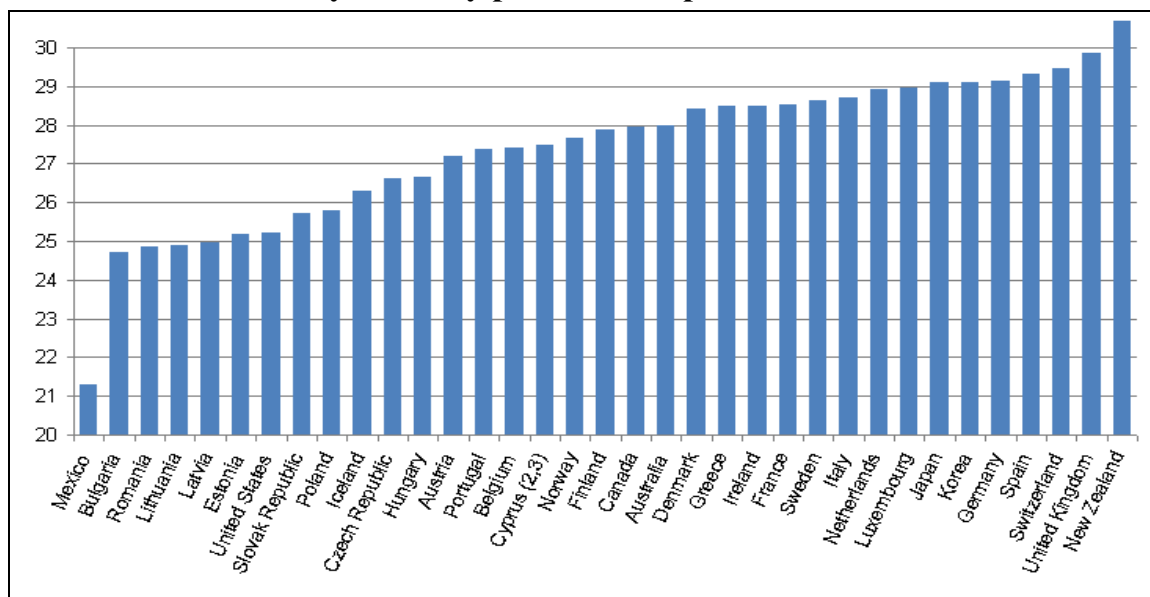
Příloha č. 2: Složení obyvatelstva podle věkových skupin, rok 2007

Příloha č. 3: Prognóza populace k 1. lednu (výchozí rok 2008)

Příloha č. 4: Projekce vývoje populace

Příloha č. 1: Průměrný věk ženy při narození prvního dítěte, rok 2005

Zdroj: OECD, 2006

Příloha č. 2: Složení obyvatelstva podle věkových skupin, rok 2007

Země	0-14 let	15-24 let	25-49 let	50-64 let	65-79 let	65 a více let	80 a více let
EU 27	15,8	12,6	36,3	18,3	12,6	16,9	4,3
v tom:							
Belgie	17,0	12,1	35,4	18,5	12,5	17,1	4,6
Bulharsko	13,4	13,3	35,6	20,4	13,8	17,3	3,5
Česká republika	14,4	13,1	36,9	21,2	11,1	14,4	3,3
Dánsko	18,6	11,4	34,7	20,0	11,2	15,3	4,1
Estonsko	14,9	15,4	34,7	17,9	13,6	17,1	3,5
Finsko	17,1	12,5	32,9	21,1	12,3	16,5	4,2
Francie	18,4	12,7	34,1	18,4	11,6	16,4	4,9
Irsko	20,3	14,8	38,3	15,5	8,4	11,1	2,7
Itálie	14,1	10,2	37,3	18,4	14,6	19,9	5,3
Kypr	17,9	15,5	37,3	16,9	9,5	12,3	2,8
Litva	15,9	15,7	36,2	16,6	12,5	15,6	3,1
Lotyšsko	14,0	15,7	35,6	17,6	13,7	17,1	3,4
Lucembursko	18,3	11,8	38,8	17,1	10,7	14,0	3,3
Maďarsko	15,2	12,8	35,7	20,4	12,3	15,9	3,6
Malta	16,7	14,2	34,6	20,6	10,8	13,8	3,0
Německo	13,9	11,7	36,3	18,4	15,2	19,8	4,6
Nizozemsko	18,1	12,0	36,1	19,4	10,8	14,5	3,7
Polsko	15,8	15,9	36,0	18,9	10,6	13,4	2,9
Portugalsko	15,5	11,9	37,4	18,0	13,2	17,3	4,1
Rakousko	15,6	12,3	37,6	17,6	12,4	16,9	4,5
Rumunsko	15,4	14,9	37,0	17,8	12,2	14,9	2,7
Řecko	14,3	11,6	37,6	18,0	14,7	18,6	3,9
Slovensko	16,1	15,6	38,0	18,4	9,3	11,9	2,5
Slovinsko	14,0	12,7	37,8	19,6	12,5	15,9	3,4
Spojené království	17,6	13,4	35,1	17,9	11,5	16,0	4,5
Španělsko	14,5	11,5	40,5	16,8	12,1	16,7	4,5
Švédsko	17,0	12,7	33,2	19,7	12,0	17,4	5,4
Ostatní země							
Bělorusko	14,9	16,3	37,6	16,6	12,0	14,6	2,6
Chorvatsko	15,6	12,9	35,2	19,2	14,0	17,1	3,1
Švýcarsko	15,8	11,9	37,2	18,9	11,6	16,2	4,6
Turecko	27,9	17,4	37,5	11,1	.	6,6	.
Ukrajina	14,2	15,6	36,4	17,4	13,5	16,4	2,9

Zdroj: ČSÚ, 2008

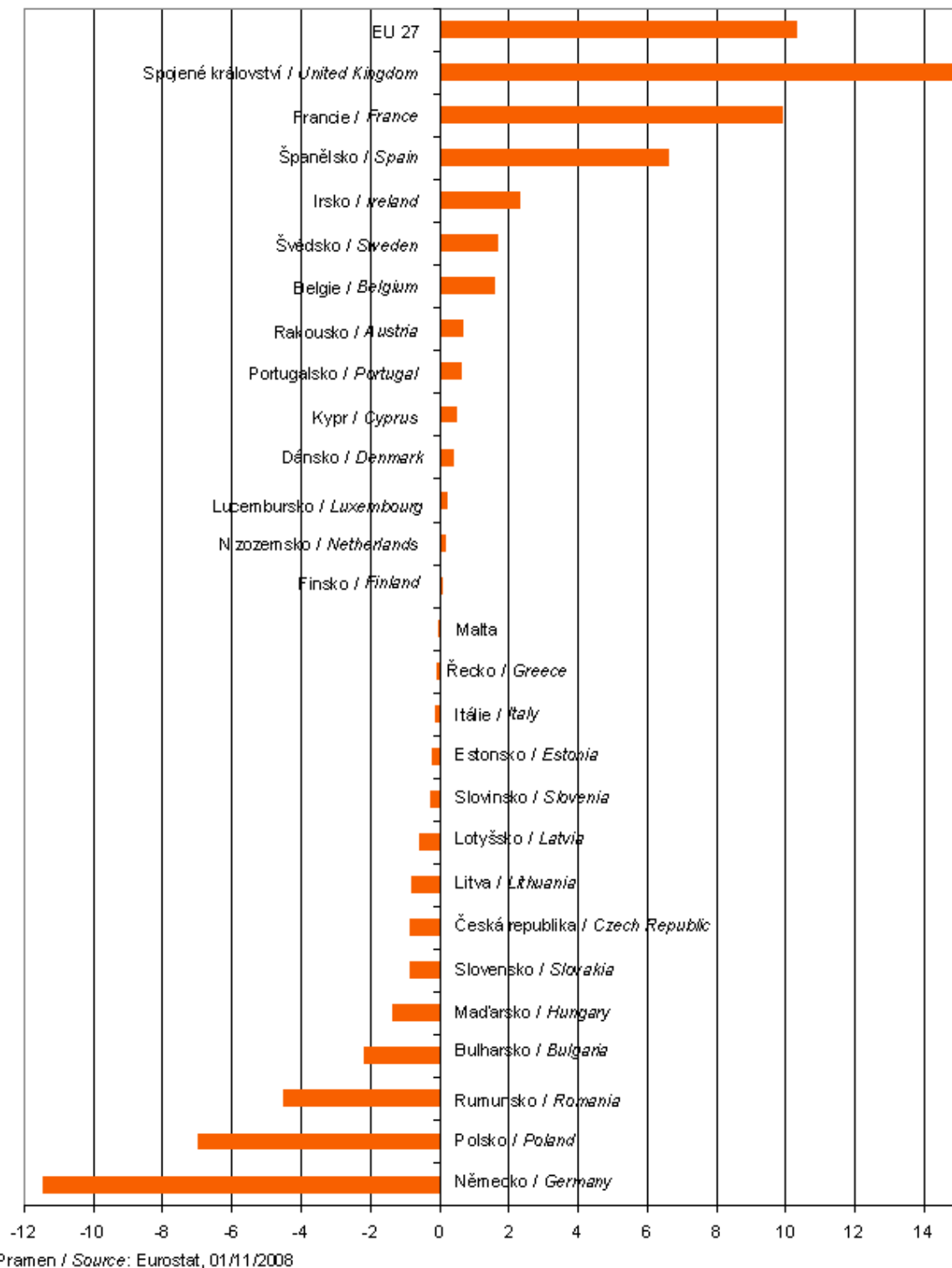
Příloha č. 3: Prognóza populace k 1. lednu (výchozí rok 2008)

Země	Rok / Year						
	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060
EU 27	495 394 020	499 389 380	513 837 632	519 942 079	520 102 532	515 303 488	505 718 541
v tom:							
Belgie	10 656 209	10 783 738	11 321 733	11 744 723	12 032 857	12 193 915	12 294 841
Bulharsko	7 642 185	7 564 300	7 187 743	6 752 644	6 329 674	5 923 361	5 484 666
ČR	10 345 927	10 394 112	10 543 351	10 420 166	10 158 465	9 891 885	9 513 808
Dánsko	5 475 791	5 512 296	5 661 099	5 807 527	5 881 787	5 895 057	5 920 142
Estonsko	1 338 618	1 333 210	1 310 993	1 267 356	1 221 398	1 181 421	1 132 329
Finsko	5 299 772	5 337 461	5 500 929	5 569 395	5 520 896	5 448 360	5 401 810
Francie	61 875 822	62 582 650	65 606 558	67 982 012	69 898 298	71 044 478	71 799 625
Irsko	4 414 798	4 614 218	5 404 231	5 881 335	6 220 531	6 530 607	6 752 115
Itálie	59 528 974	60 017 346	61 420 962	61 868 177	62 002 045	61 239 852	59 389 556
Kypr	794 576	820 709	954 522	1 071 966	1 167 120	1 251 488	1 320 320
Litva	3 365 443	3 337 008	3 219 837	3 082 993	2 912 056	2 736 885	2 547 678
Lotyšsko	2 269 103	2 247 275	2 151 445	2 032 593	1 912 683	1 803 536	1 682 448
Lucembursko	482 188	494 153	551 045	606 654	656 800	697 206	731 702
Maďarsko	10 045 398	10 023 453	9 892 967	9 651 197	9 352 241	9 061 131	8 716 677
Malta	410 489	413 542	427 045	431 601	424 334	414 781	404 737
Německo	82 179 136	82 144 902	81 471 598	80 151 642	77 820 753	74 491 350	70 759 309
Nizozemsko	16 404 282	16 503 473	16 895 747	17 207 677	17 226 227	16 909 471	16 596 177
Polsko	38 115 641	38 092 173	37 959 838	36 974 977	35 218 897	33 274 651	31 138 967
Portugalsko	10 617 407	10 723 195	11 108 159	11 317 257	11 452 221	11 448 641	11 264 765
Rakousko	8 334 325	8 404 899	8 723 363	8 988 139	9 122 376	9 127 487	9 037 295
Rumunsko	21 423 356	21 333 838	20 833 786	20 049 059	19 160 713	18 149 247	16 921 425
Řecko	11 216 711	11 306 765	11 555 829	11 573 142	11 567 156	11 445 296	11 117 903
Slovensko	5 398 755	5 407 491	5 432 265	5 332 069	5 115 403	4 859 108	4 547 324
Slovinsko	2 022 644	2 034 220	2 058 003	2 022 872	1 957 942	1 878 003	1 778 573
Spojené království	61 270 284	61 983 950	65 683 056	69 224 059	72 009 325	74 505 797	76 676 688
Španělsko	45 283 259	46 673 372	51 108 563	52 660 674	53 289 897	53 228 962	51 912 643
Švédsko	9 182 927	9 305 631	9 852 965	10 270 173	10 470 437	10 671 512	10 875 018

Zdroj: ČSÚ, 2008

Příloha č. 4: Projekce vývoje populace

Projekce vývoje populace (porovnání odhadu pro rok 2060 s rokem 2008),
milion obyvatel
Population projections (comparison of projections for 2060 to 2008),
millions of persons

Zdroj: ČSÚ, 2008